

2020/2021
Інфографічний довідник

АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ

Випуск з нагоди 30-річчя
Незалежності України

Агробізнес

Етапи розвитку українського агробізнесу	4
Як змінився внесок агробізнесу в економіку України та світу	5
Зміна виробництва основних видів с/г продукції за 30 років	6
Експорт продукції АПК у 2020 р.	7
Яка частка виробленої продукції експортувалась у 2020 р. і скільки доходу це принесло	8
Земельний фонд України	9
Історія відкриття ринку землі в Україні	10

Рослинництво

Основні зернові культури	12
Основні олійні культури	13
Овочі та картопля	14
Плоди, ягоди і баштанні	15
Зміна регіонального розподілу виробництва продукції рослинництва	16

Тваринництво

Тваринництво	18
Птахівництво	19
Виробництво м'яса	20
Зміна регіонального розподілу поголів'я основних с/г тварин	21
Зміна регіонального розподілу виробництва м'яса	22
Рибне господарство	23
Бджільництво	24

Переробна промисловість

Виробництво та експорт основних видів продуктів харчування у 2020/2021 МР	26
Олійна промисловість	27
М'ясопереробна промисловість	28
Молочна промисловість	29
Цукрова промисловість	30

Інфраструктура та послуги

Зрошення та зміна клімату	32
Агрологістика	33
Зерносховища	34
Сільгосптехніка й обладнання	35
Добрива	36
ЗЗР і насіння	37
Інвестування	38
Кредитування	39
Креді Агріколь Банк. Фінансування агробізнесу	40

ЯК ЧИТАТИ ЦЕЙ ДОВІДНИК?

Мета довідника — показати масштаби агропромислового комплексу України, етапи його становлення, основні тенденції ринку та його проблеми, а також дати змогу відстежити можливості розвитку.

Український агробізнес розвивався поступово, більшість досліджених галузей показують зростання останні 2 десятиріччя. Офіційна статистика аналогічно збиралась поступово, тому динаміку розвитку певних ринків висвітлено лише за 5, 10 чи 20 років.

У ЦЬОМУ ДОВІДНИКУ ВИКОРИСТАНІ ДАНІ

- BusinessViews
- Latifundist Media (Latifundist.com, Elevatorist.com, AgroPolit.com)
- meatbalance.org.ua
- milkbalance.org.ua
- Pro-Consulting
- SmartFarming
- United States Department of Agriculture (USDA)
- Vkursi Zemli
- World Bank
- Державна служба статистики України (Держстат)
- Державне агентство водних ресурсів (Держводагентство)
- Держгеокадастр
- ДП «Адміністрація морських портів України» (АМПУ)
- Креді Агріколь Банк
- Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики)
- Міністерство фінансів (Мінфін)
- Національний банк України (НБУ)
- Укragроконсалт
- Укрцукор

A series of yellow line-art icons representing various aspects of agriculture, including a barn, a tractor, wheat stalks, a combine harvester, and a smaller barn, arranged horizontally.

Агробізнес

Україна у складі Російської імперії

Завдяки сприятливому клімату, місцезнаходженню та ґрунтам Україна майже завжди була аграрною країною. Перші статистичні огляди українського агросектору зроблені близько 100 років тому.

На початку ХХ століття українські території майже повністю перебували у складі Російської імперії і становили всього 3% від її площі. Але вже тоді Україна займала першість на міжнародному ринку продовольства.

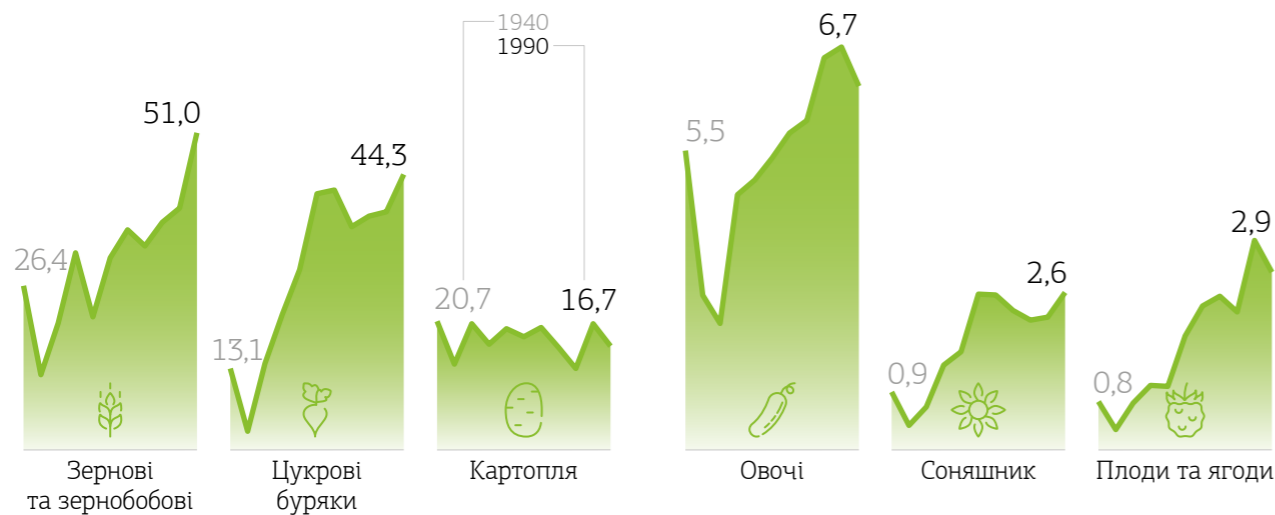
88%
цукру Російської імперії
(№1 у світі)

67%
зернових Російської імперії
(№1 у світі)

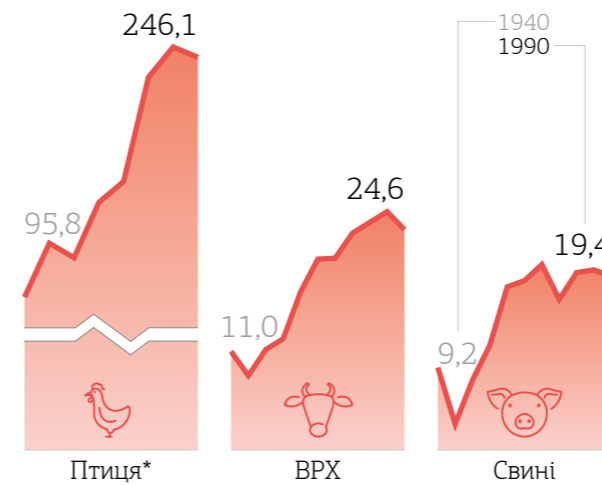
Україна у складі СРСР

Україна займала всього 2,7% території СРСР, але виробляла близько 25% усієї с/г продукції Союзу. Україна виробляла 62% радянського цукрового буряка, 59% кукурудзи, 44% соняшнику, 26% картоплі, 24% пшениці, 24% молока та молочної продукції, 23% м'яса, 22% яєць.

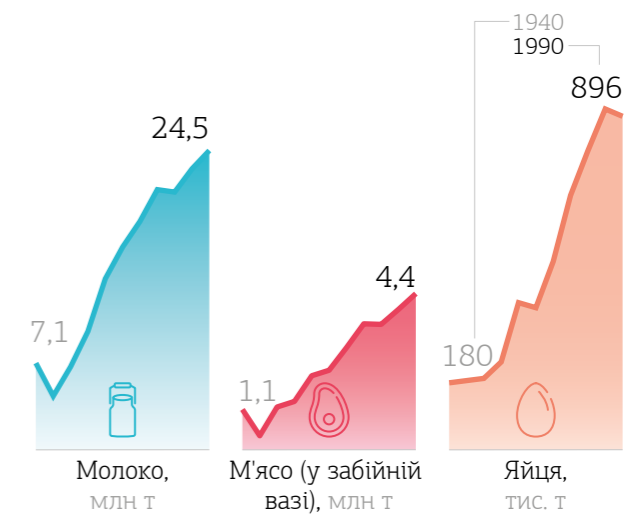
Валовий збір культур у 1940–1990 рр., млн т

Поголів'я с/г тварин у 1940–1990 рр., млн голів

Виробництво продукції тваринництва у 1940–1990 рр.

Незалежна Україна

1990–2000

Пострадянський етап розвитку

У 1990–1991 рр. через розпад СРСР, втрату ринків збуту та неврожай відбулося різке падіння валового збору, поголів'я та виробництва більшості продукції АПК. Такий спад задав тренд на кілька наступних років, однак відновитись сектору допомогли:

- стабілізація економічної ситуації;
- сприятливі кліматичні та природні умови, зокрема родючі ґрунти.

2000–2010

Етап активного розвитку

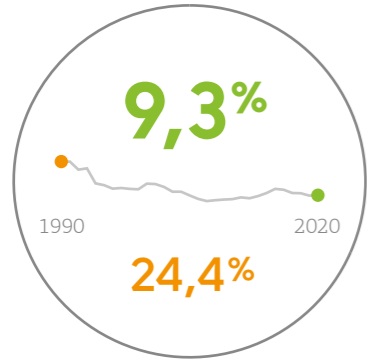
У ці роки відбулася зміна моделі ведення бізнесу. Аграрії змінили мислення «виробити якнайбільше» на мислення «виробити якомога ефективніше». Тому більшу роль стали відігравати якісне насіння, ЗЗР, добрива, сучасні технології, техніка та обладнання. Україна почала активно розширювати виробництво та з кожним роком дедалі більше працювати на експорт.

2010 – до сьогодні

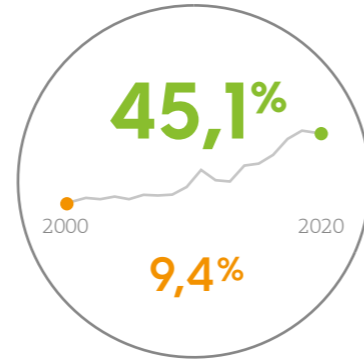
Етап використання інноваційних рішень

Інтеграція сучасних технологій та передових методів ведення агробізнесу: дрони, точне землеробство, системи фармменеджменту тощо. При плануванні своєї діяльності та побудові моделі бізнесу гравці все більше враховують такі чинники, як зміна клімату, цінова кон'юнктура на світовому ринку, попит на продукцію, висока конкуренція та ін.

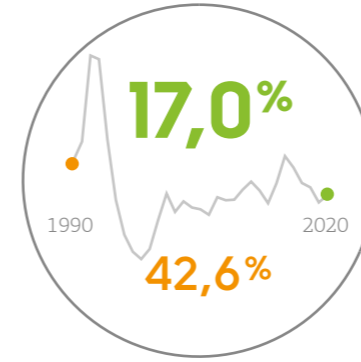
Виробництво с/г продукції,
% від ВВП

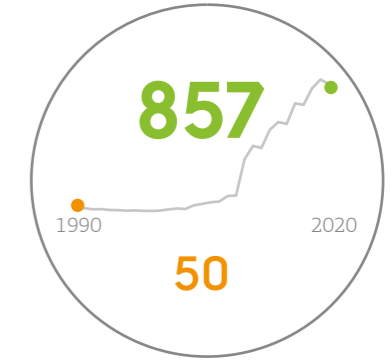
Експорт продукції АПК,
% від загального експорту товарів*

Рентабельність продукції
с/г підприємств, %

Продуктивність праці,
на 1 зайнятого у с/г виробництві
у постійних цінах 2016 р., тис. грн

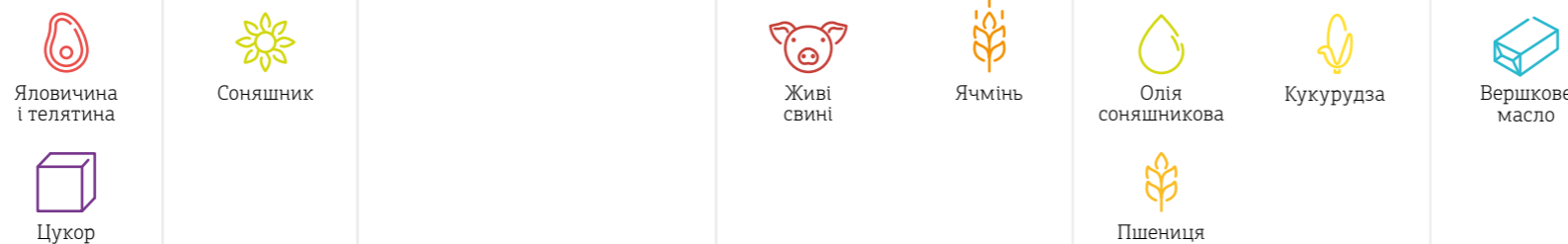

Зміна місця України у світовому експорті продукції АПК за 30 років

2020/2021 МР

1990/1991 МР

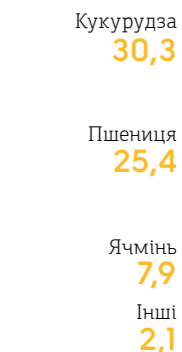

З кожним роком незалежності Україна завойовує все більше нових ринків. Частка агропродукції у експорті зростає щороку, як і внесок агробізнесу в українську та світову економіку.

ЗМІНА ВИРОБНИЦТВА ОСНОВНИХ ВИДІВ С/Г ПРОДУКЦІЇ ЗА 30 РОКІВ, МЛН Т

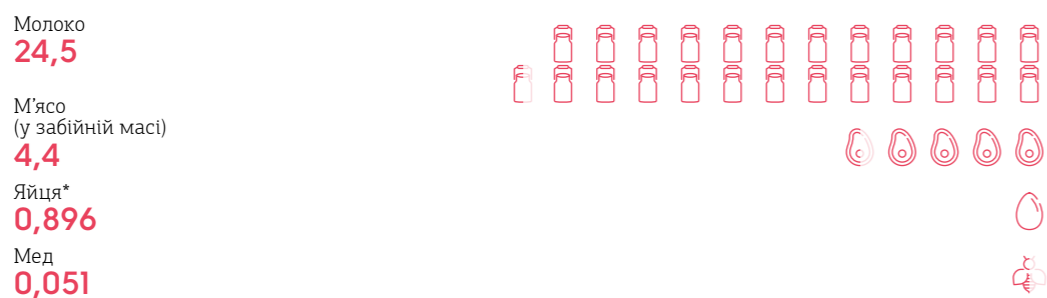
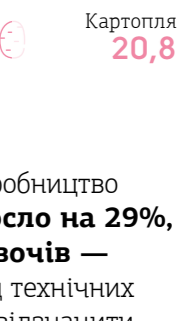
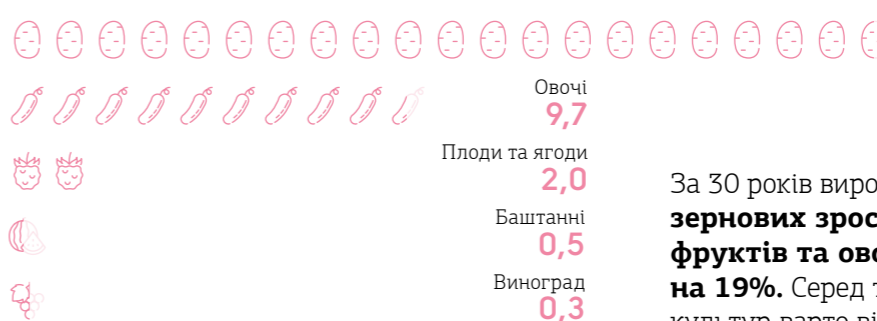
Зернові та зернобобові
51,1 65,7

Технічні культури
47,1 29,5

Фрукти й овочі
27,9 33,3

Продукти тваринництва
29,8 12,7

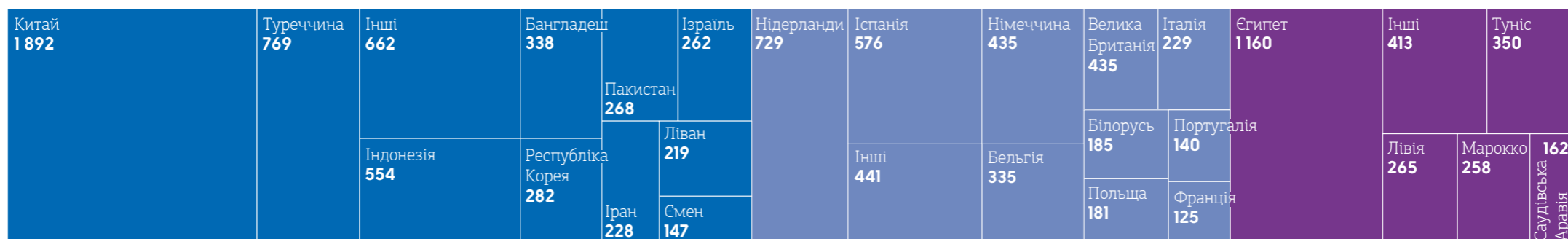

За 30 років виробництво **зернових зросло на 29%, фруктів та овочів — на 19%**. Серед технічних культур варто відзначити **зменшення валового збору цукрового буряка на 78%** та **зростання збору олійних культур у 7 разів**. Натомість обсяги виробленого **молока зменшилися на 62%, м'яса — на 43%**, а от виробництво яєць і меду залишилося на тому ж рівні.

ЕКСПОРТ ПРОДУКЦІЇ АПК У 2020 Р., МЛН ДОЛ. США

■ Азія ■ Європа ■ Африка ■ Океанія ■ Америка

Продукти рослинного походження

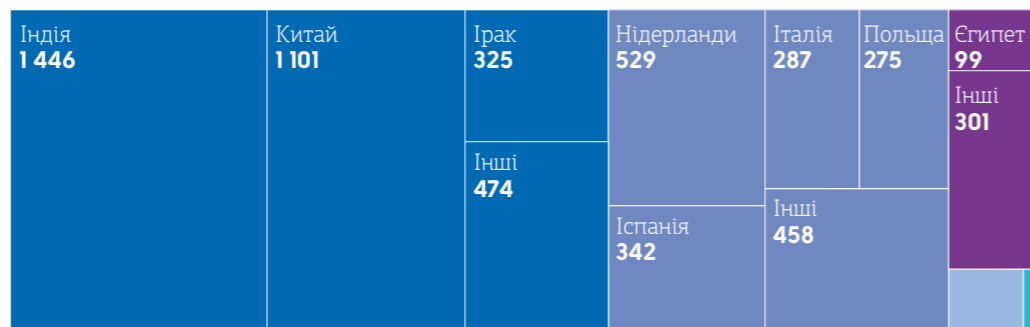

Зростання відносно 2000 р.

+3 157%

\$11,9 млрд

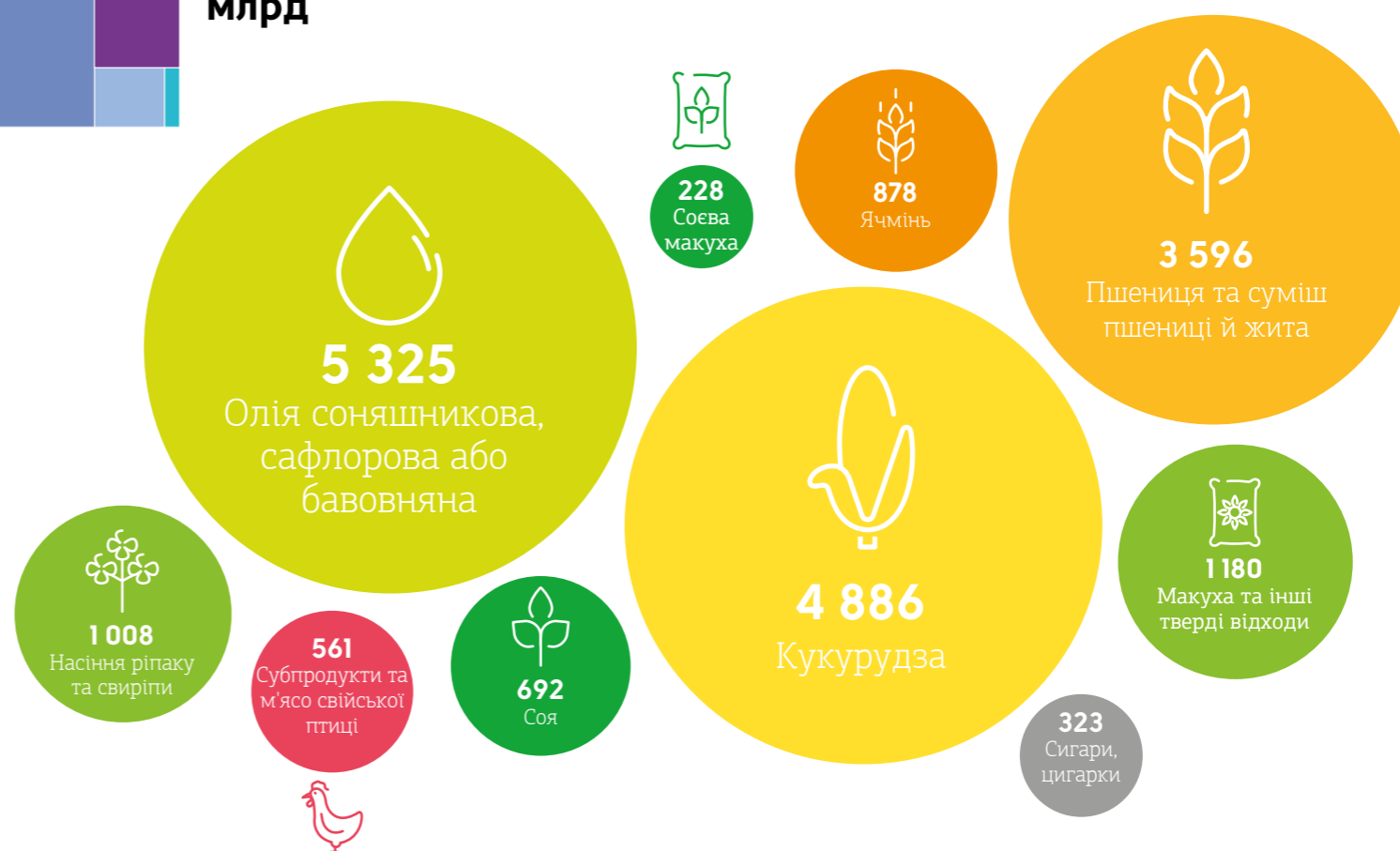
Жири та олії тваринного і рослинного походження

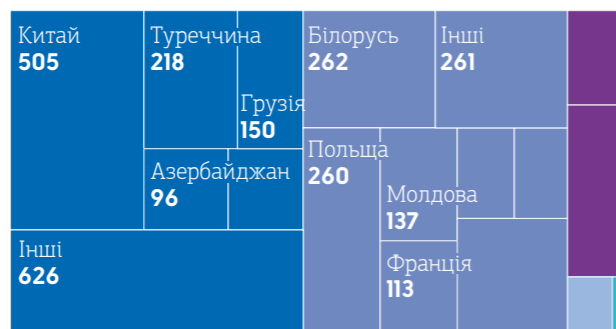
+2 294%

\$5,7 млрд

Топ товарів експорту в 2020 р., млн дол. США

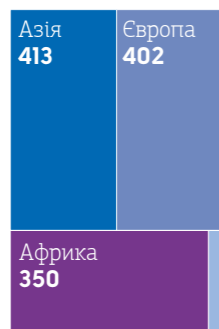
Готові харчові продукти

+734%

\$3,4 млрд

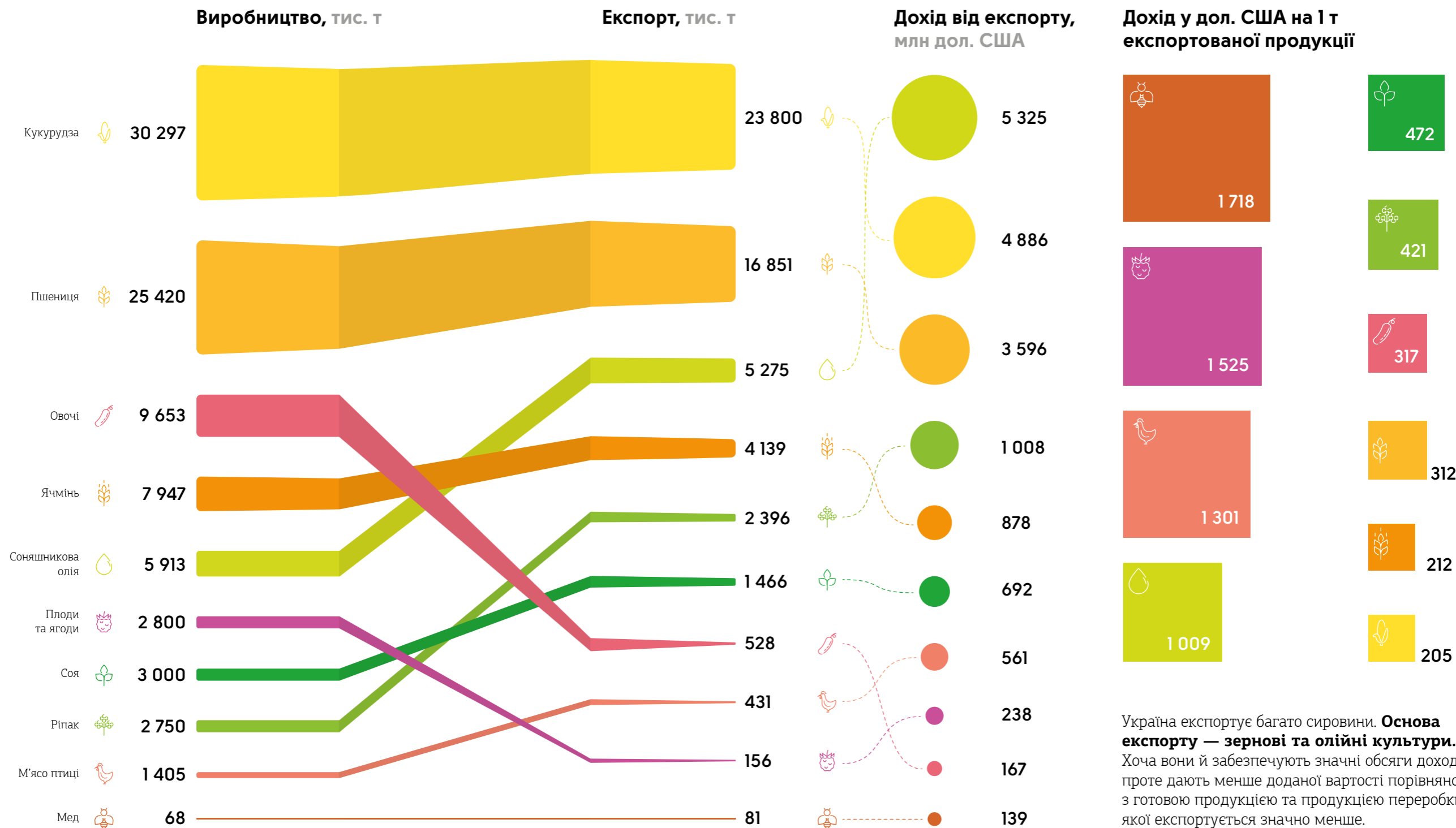
Живі тварини та продукція тваринництва

+224%

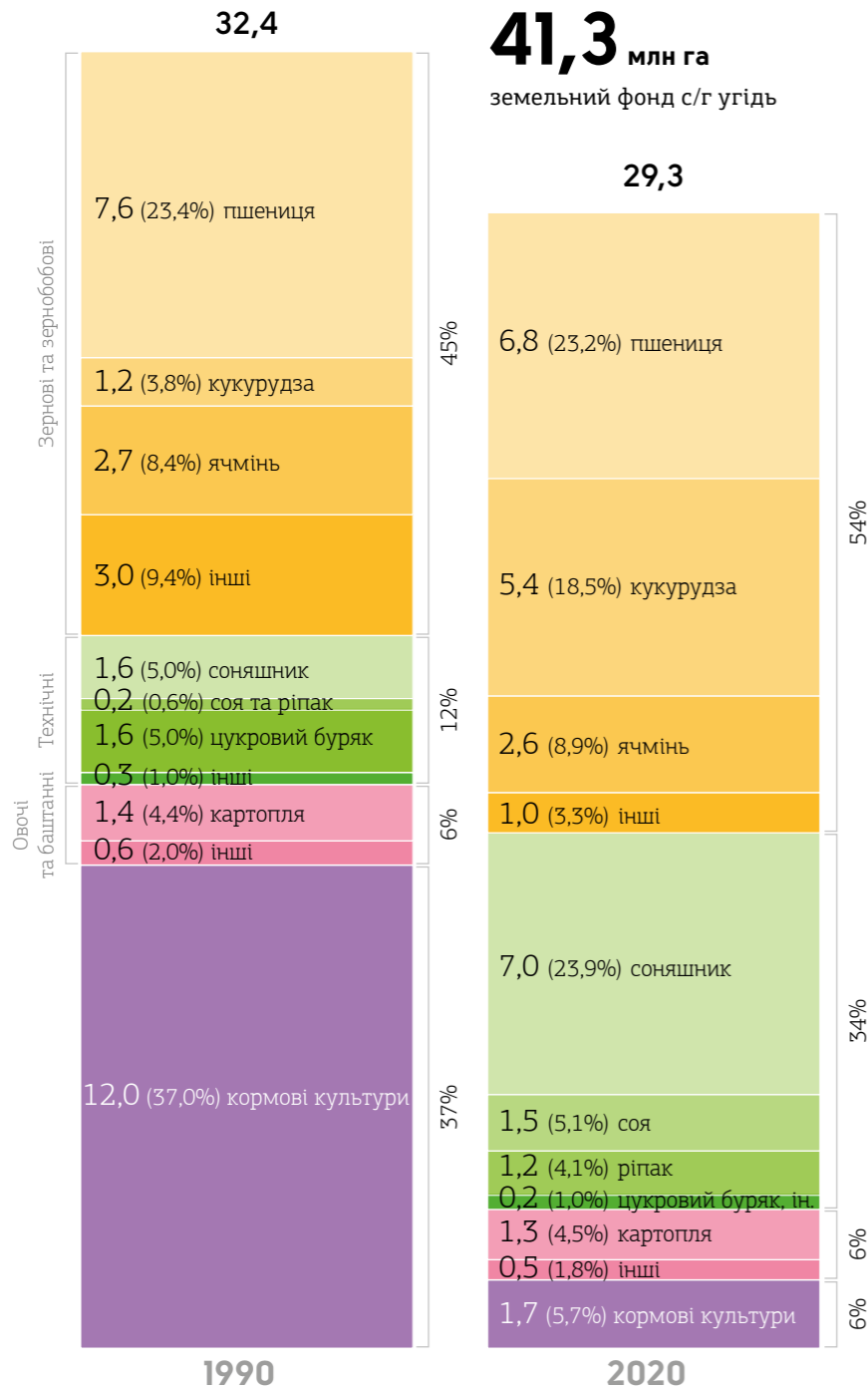
\$1,2 млрд

ЯКА ЧАСТКА ВИРОБЛЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЕКСПОРТУВАЛАСЬ У 2020 Р. І СКІЛЬКИ ДОХОДУ ЦЕ ПРИНЕСЛО

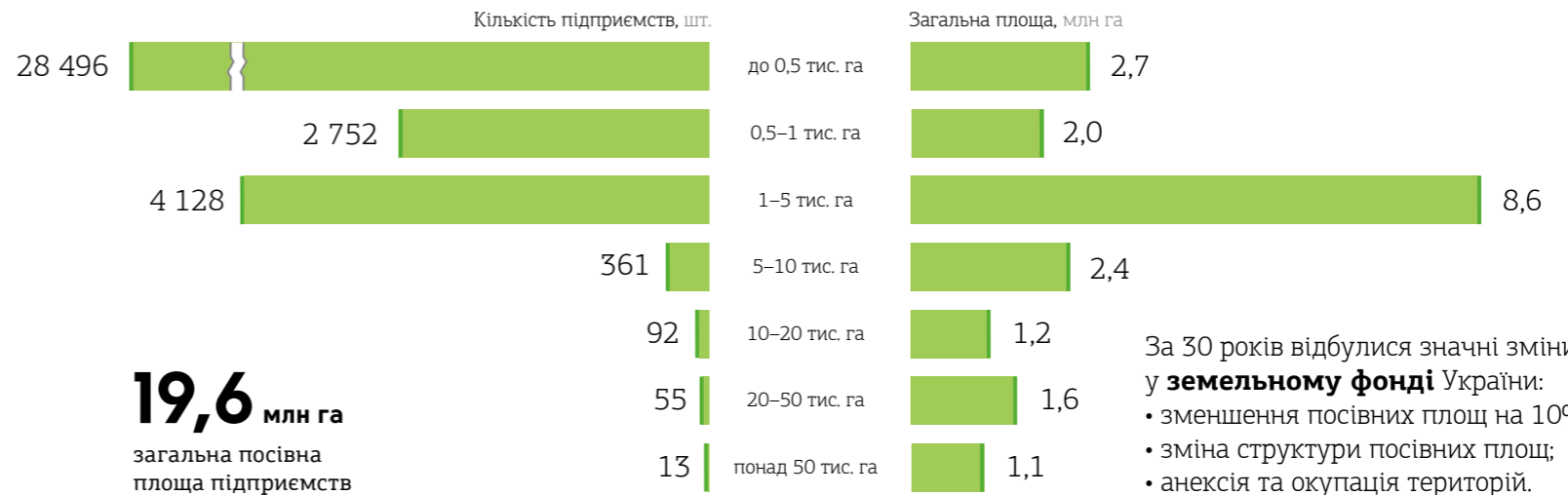

Україна експортує багато сировини. **Основа експорту — зернові та олійні культури.** Хоча вони й забезпечують значні обсяги доходу, проте дають менше доданої вартості порівняно з готовою продукцією та продукцією переробки, якої експортується значно менше.

Зміна структури площі посівів с/г земель України, млн га

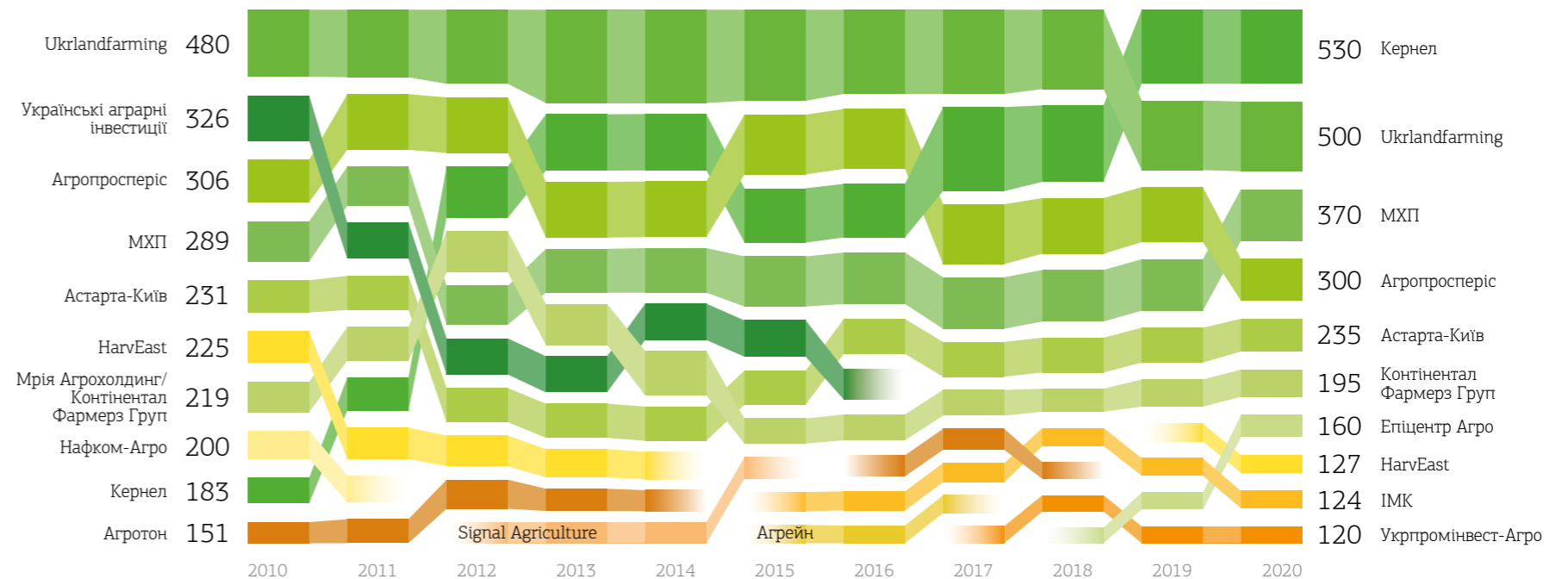
Посівні площі за розміром підприємств у 2020 р.

За 30 років відбулися значні зміни у **земельному фонді** України:

- зменшення посівних площ на 10%;
- зміна структури посівних площ;
- анексія та окупація територій.

Зміна структури банку ТОП-10 агрохолдингів у 2010–2020 рр.*, млн га

*якщо компанія вибула з рейтингу, її лінія розсіюється; якщо нова компанія потрапила до рейтингу, то з'являється лінія нового кольору

Джерела: Держстат, Latifundist.com, USAID

Етапи земельної реформи

1992: Земельний кодекс	1998: Указ Президента «Про захист прав власників земельних часток»	2002: Ухвалення Земельного кодексу України із заборонаю ринку землі	1 липня 2021: Набрання чинності Закону про ринок землі
1991: Постанова ВР «Про земельну реформу»	1995: Указ Президента «Про порядок розпаювання земель»	2001: Ухвалення Закону «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)»	2011: Ухвалення Закону «Про державний земельний кадастр»

Пострадянський (1991–1993)

На цьому етапі Україна перебувала в стані пострадянської трансформації. Основні закони та політичні рішення ухвалювались із розумінням того, що потрібно проводити приватизацію. Тому розпочався активний процес трансформації колгоспів у приватні підприємства, а селяни змогли отримати землю у володіння чи оренду.

Приватизація (1993–2001)

Активний процес приватизації, коли не було заборони на продаж паїв. Видані укази визначали порядок обігу ріллі. Всі угоди потрібно було нотаріально посвідчувати та реєструвати, до чого держава зовсім не була готовою. На кінець 1997 р. було приватизовано 65,5% або 27,4 млн га ріллі.

Мораторій (2001–2021)

У 2001 р. було ухвалено перший тимчасовий акт про заборону купівлі землі та встановлення першого мораторію. Ця норма була встановлена на 3 роки для того, щоб за цей час врегулювати ринок. Однак «тимчасовий мораторій» продовжувався 8 разів. Продаж землі було законсервовано, і фактично розвивалися лише 2 напрямки:

- безоплатна приватизація земель (отримання по 2 га землі від громади);
- оренда земель.

Ринок землі (з 2021)

30 років знадобилося парламенту, щоб ухвалити Закон про ринок землі. Однак його впровадження відбуватиметься поступово.

- З 1 липня 2021 р. с/г землі можуть купувати лише фізичні особи — громадяни України. При цьому купувати можна не більше 100 га в одні руки.
- З 1 січня 2024 р. купувати землю зможуть юридичні особи, які зареєстровані в Україні та засновниками яких є громадяни України. При цьому площа придбаної земельної ділянки не повинна перевищувати 10 тис. га.

Потенційні ефекти відкриття ринку землі:

- Приплив внутрішніх та зовнішніх інвестицій (земля стає активом, що дає впевненість інвесторам).
- Розширення переліку послуг банків (фінансування придбання с/г землі, також земля може бути заставою за кредитами на поточну діяльність компанії).
- Розширення матеріально-технічного забезпечення господарств.
- Розвиток переробної промисловості.
- Розвиток одноосібників, малих господарств, а також виробників багаторічних культур.
- Зменшення обсягів неофіційного обробітку землі.

Динаміка відкриття ринку землі в Україні

Кількість земельних операцій, шт.

Площа відчужених ділянок, тис. га

Актуальна мапа відкриття ринку землі

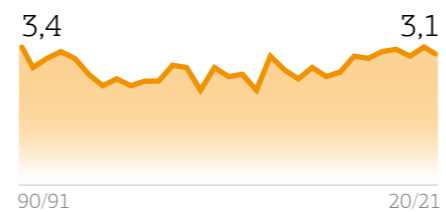
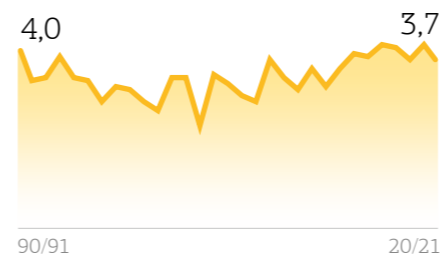
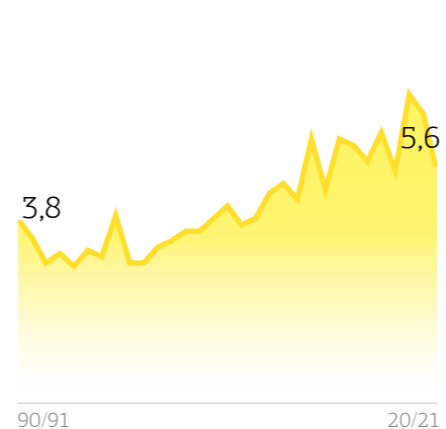
A stylized illustration of an agricultural field in yellow and white. The top section shows rows of wheat stalks, and the bottom section shows rows of tulip-like flowers. The illustration is partially enclosed by a yellow line that forms the left side of the letter 'P'.

Рослинництво

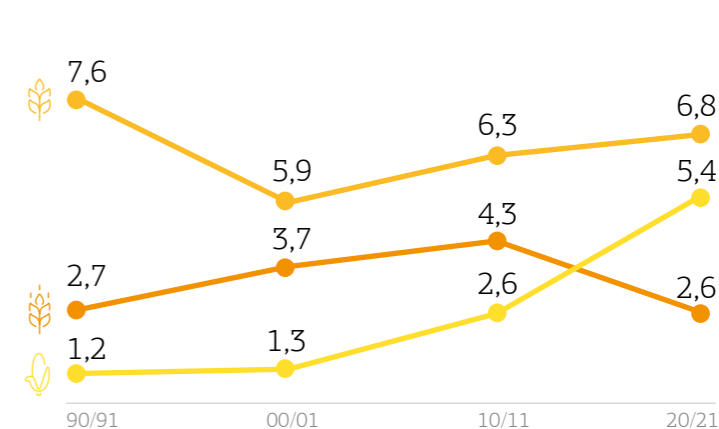
Виробництво та експорт з України, млн т

Урожайність культур, т/га

Посівні площі ТОП-3 культур, млн га

Як розвивався ринок зернових культур протягом 30 років?

При виборі с/г культури для посіву аграрії спираються на такі чинники:

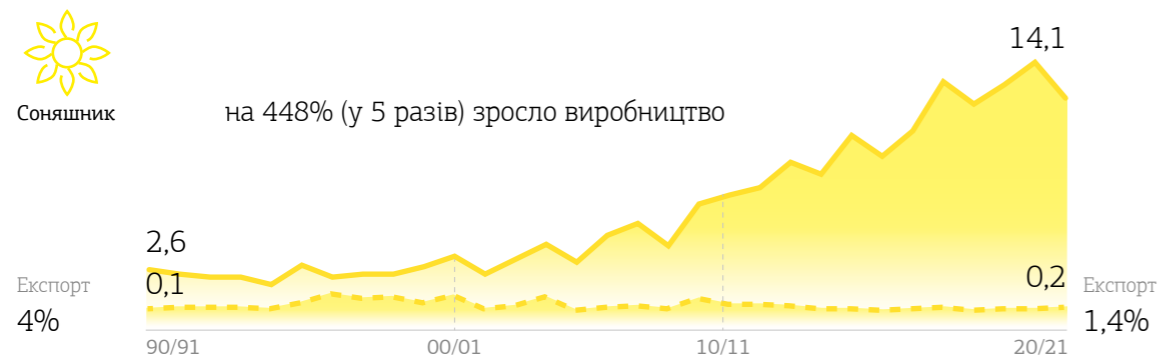
- прибутковість;
- наявність стабільного попиту;
- рівень цін на ринку.

Так, завдяки високій конкуренції на зовнішніх ринках пшениця та ячмінь стали менш прибутковими культурами, що сприяло зменшенню посівних площ та обсягу виробництва. Натомість основною зерною культурою в Україні стала кукурудза, виробництво якої зросло в кілька разів. Такі зміни були спричинені зміною структури посівних площ, а також зміною клімату та підвищенням ефективності виробництва шляхом використання більш якісних ЗЗР, добрив, насіння тощо.

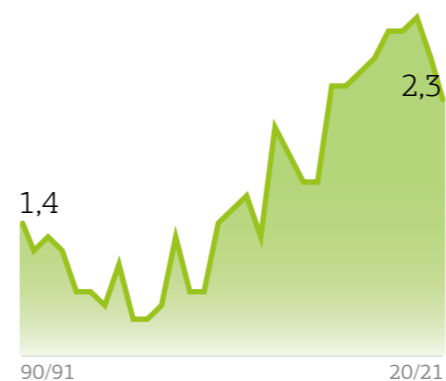
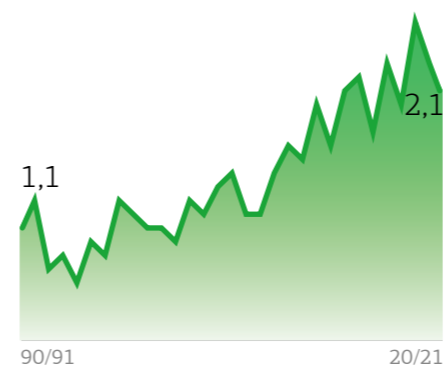
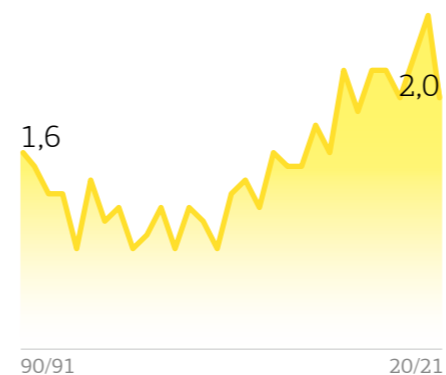
Тільки через 10 років після проголошення незалежності Україна розпочала активну зовнішню торгівлю. Наразі Україна — серед світових лідерів за експортом зернових.

Виробництво та експорт з України, млн т

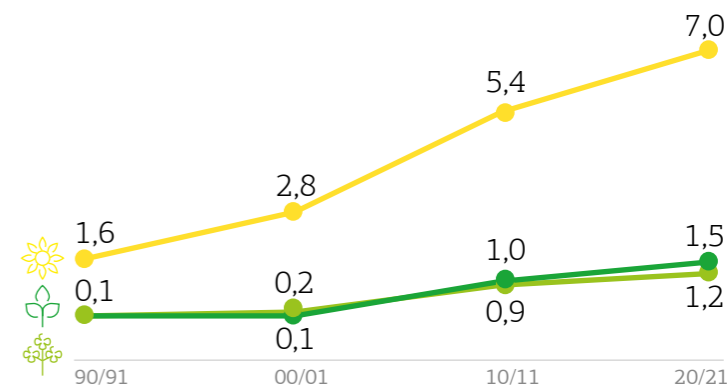
— Виробництво
- - - Експорт

Урожайність культур, т/га

Посівні площі ТОП-3 культур, млн га

Як розвивався ринок олійних культур протягом 30 років?

Наразі **олійні культури є більш прибутковими, аніж зернові**, що спричинило значне зростання їх посівних площ. Обсяги виробництва соняшнику, ріпака, сої зросли в рази за весь час незалежності України. Посівні площі цих культур зростають щороку, а у 2016/2017 МР площі посіву соняшнику вперше перевищили площі посіву пшениці та досі тримаються на високому рівні.

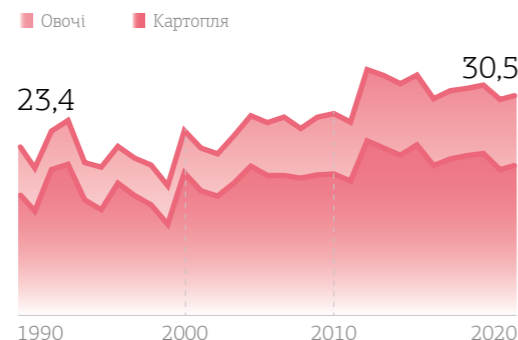
З іншого боку, зростала урожайність олійних культур за рахунок використання більш якісних ЗЗР, добрив, насіння, техніки, технологій тощо. Наразі на ринку олійних культур спостерігається ситуація, коли **попит перевищує пропозицію**.

Останні 20 років спостерігається зростання експорту ріпака та сої. Натомість **більшість соняшнику йде на переробку** для виробництва соняшникової олії, за експортом якої Україна займає перше місце у світі.

Структура посівних площ овочів у 1995 р. та 2020 р.*, тис. га

Загальне виробництво овочів, млн т

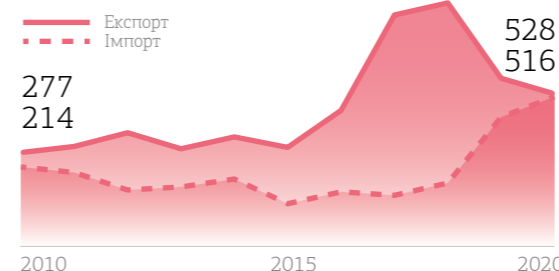

Яку частину продукції виробляло населення?

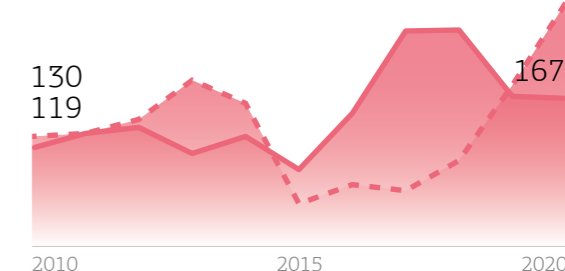
- 1990 р.:
 - 27% овочів
 - 71% картоплі
- 2020 р.:
 - 85% овочів
 - 98% картоплі

Експорт та імпорт у 2010–2020 рр.

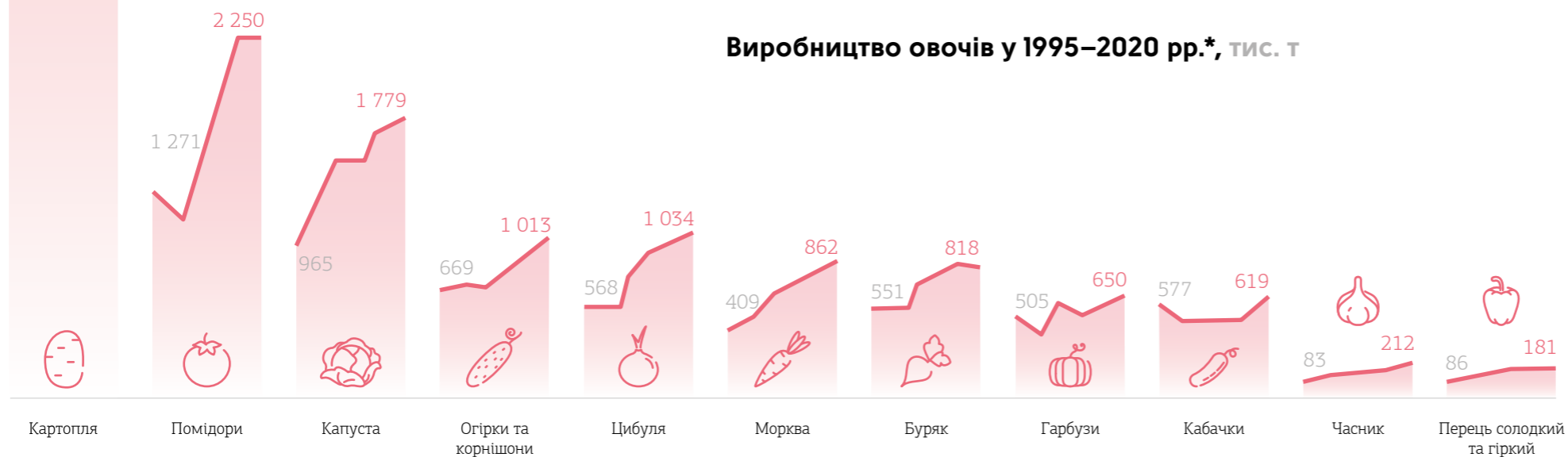
У натуральному вимірі, тис. т

У грошовому вимірі, млн дол. США

Виробництво овочів у 1995–2020 рр.*, тис. т

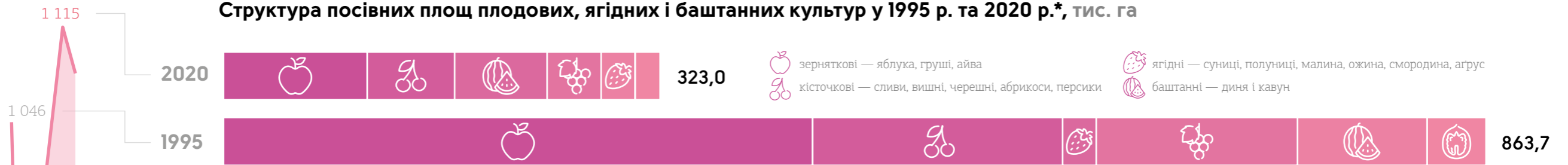

Як розвивався ринок овочевих культур протягом 30 років?

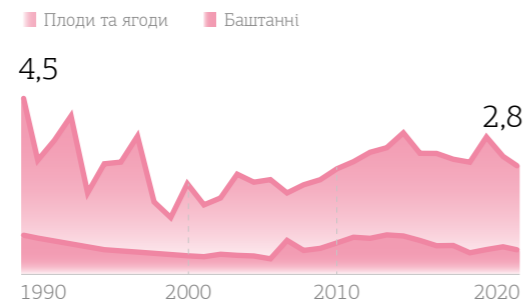
Незважаючи на те, що посівні площі овочів зменшилися на 5%, обсяг виробництва за 30 років зріс більш ніж на 30%. Це свідчить про **зростання ефективності виробництва**.

Водночас **зростають обсяги експорту та імпорту**. Причому останні 5 років спостерігається нарощення імпорту, який у 2020 р. у натуральному вимірі майже зрівнявся з експортом, а у грошовому — перевищив його.

Структура посівних площ плодових, ягідних і баштанних культур у 1995 р. та 2020 р.*, тис. га

Загальне виробництво плодових, ягідних і баштанних культур, млн т

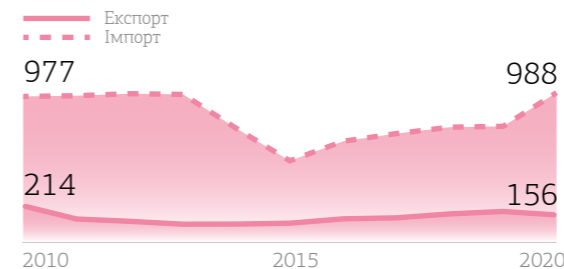
Яку частину продукції виробляло населення?

1990 р.:
 54% плодів та ягід
 20% баштанних

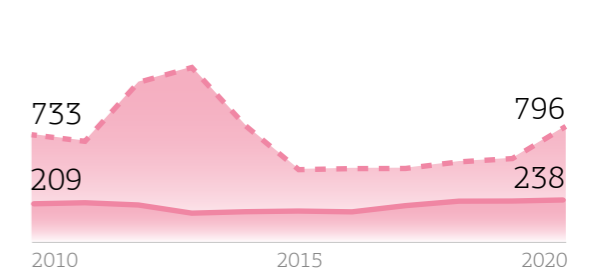
2020 р.:
 83% плодів та ягід
 94% баштанних

Експорт та імпорт у 2010–2020 рр.

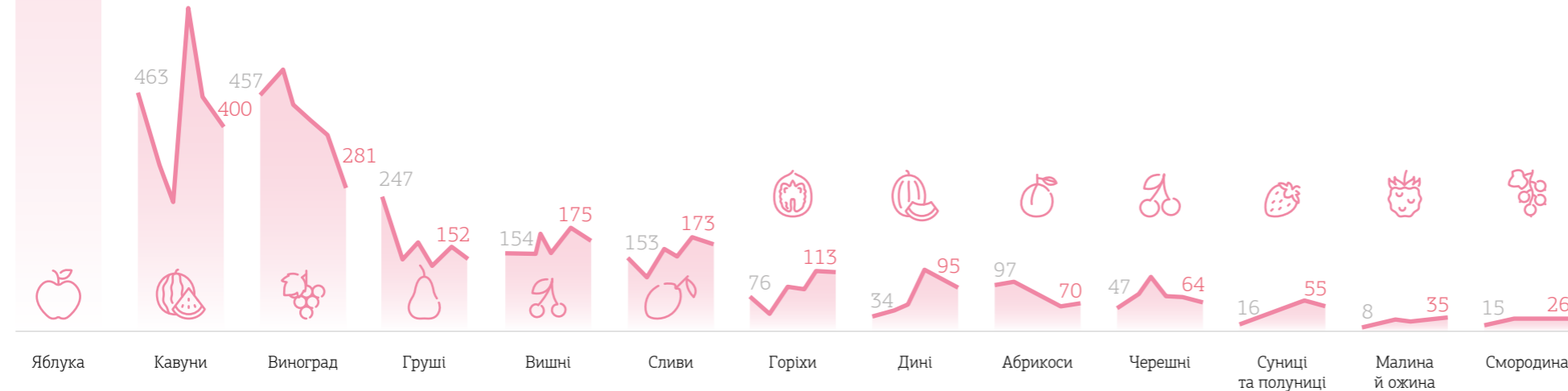
У натуральному вимірі, тис. т

У грошовому вимірі, млн дол. США

Виробництво плодів та ягід у 1995–2020 рр.*, тис. т

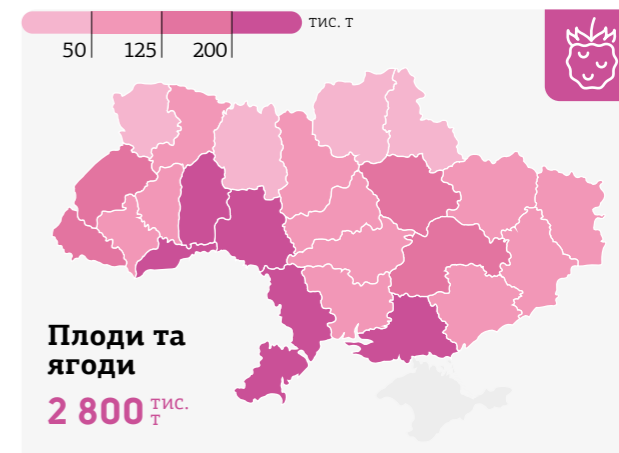
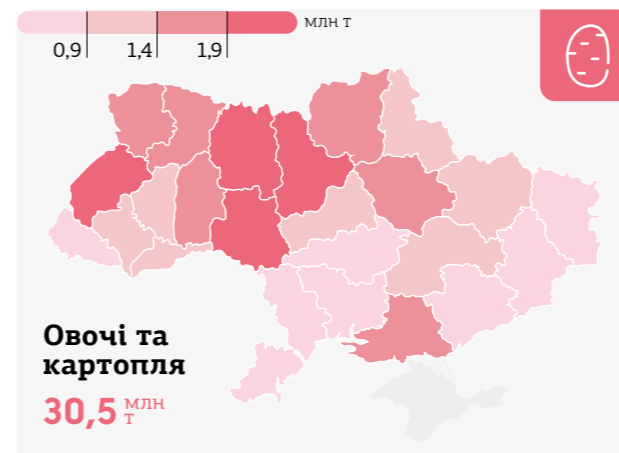
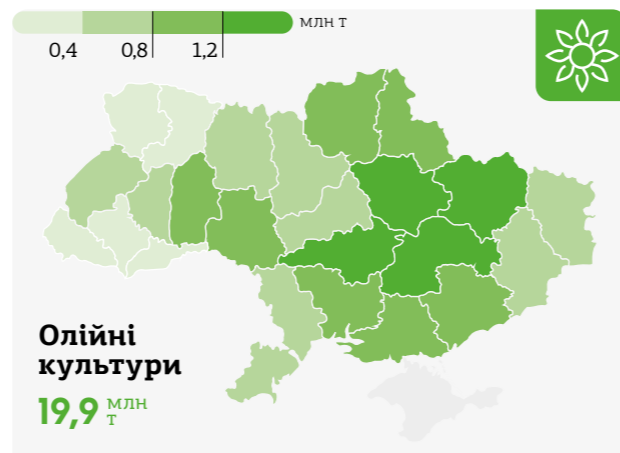
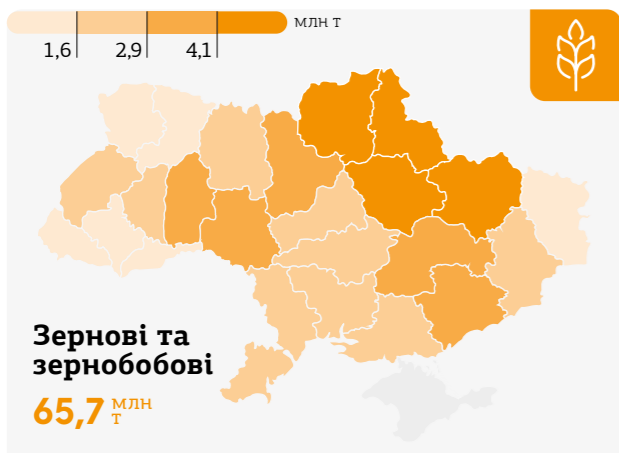

Як розвивався ринок плодових та ягідних культур протягом 30 років?

За 30 років **посівні площі зменшилися на 63%**. Це спричинило **зменшення виробництва** плодів та ягід на 30%, баштанних — на 38%, а винограду — на 66%.

Наразі **імпорт перевищує експорт** у кілька разів. Однак експорт українських плодів та ягід зростає останніми роками внаслідок збільшення попиту на зовнішньому ринку.

2020

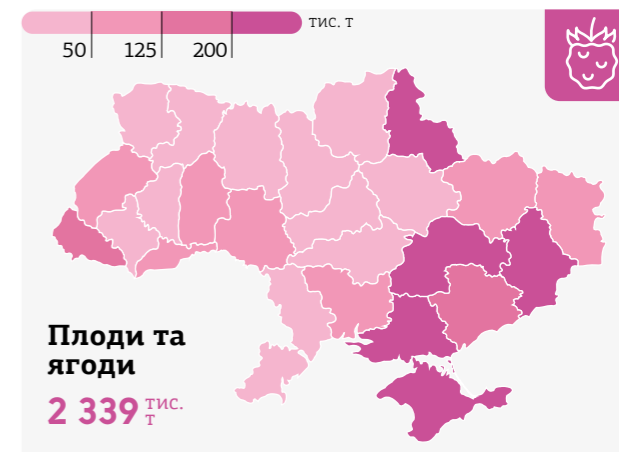
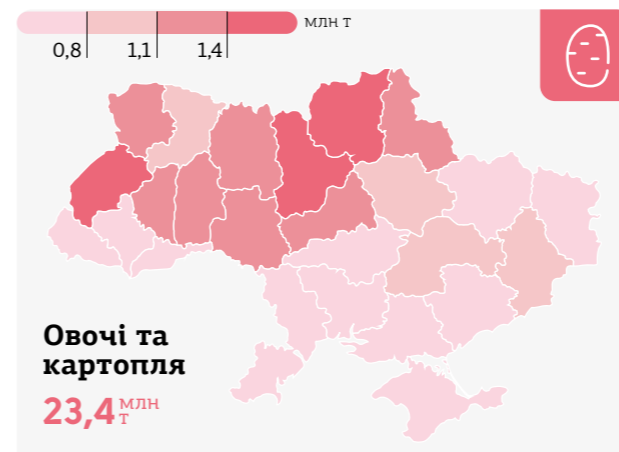
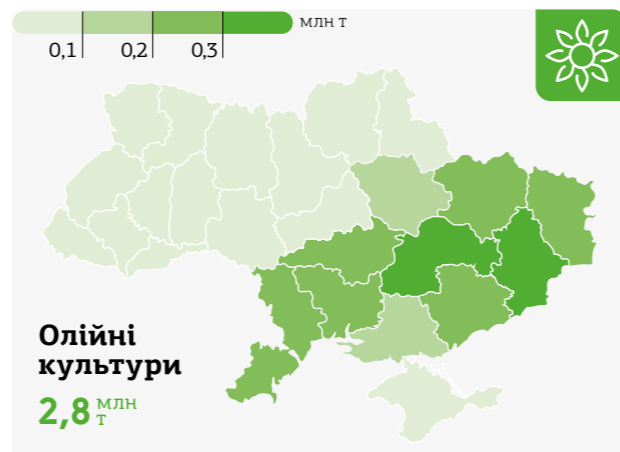
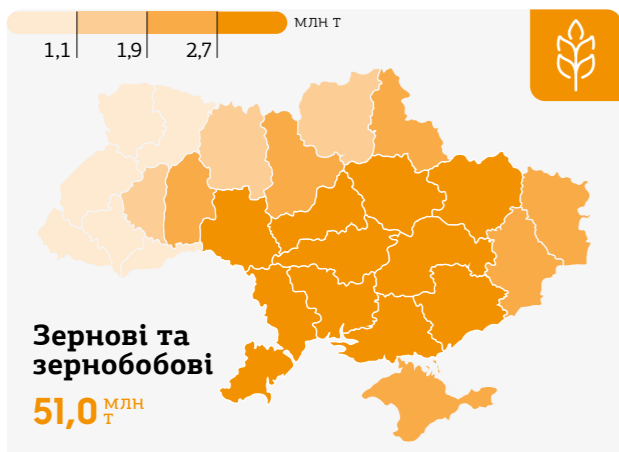
Основною причиною того, що концентрація виробництва зернових змістилася з півдня України на північ, стала зміна клімату.

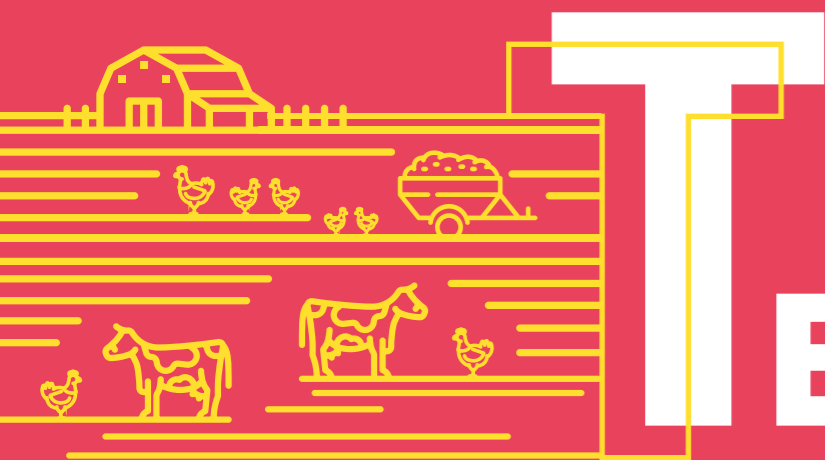
Територіальний розподіл виробництва олійних культур трохи змістився зі сходу. Як і 30 років тому, основну частину виробляє Центральна Україна.

За 30 років лише 7 областей (враховуючи окуповані) зменшили виробництво овочів та картоплі. Разом із цим територіально виробництво змістилося на Західну Україну.

Регіональний розподіл виробництва цих культур зазнав помітних змін, адже відбулося зміщення виробництва з південно-східних областей у південно-західні.

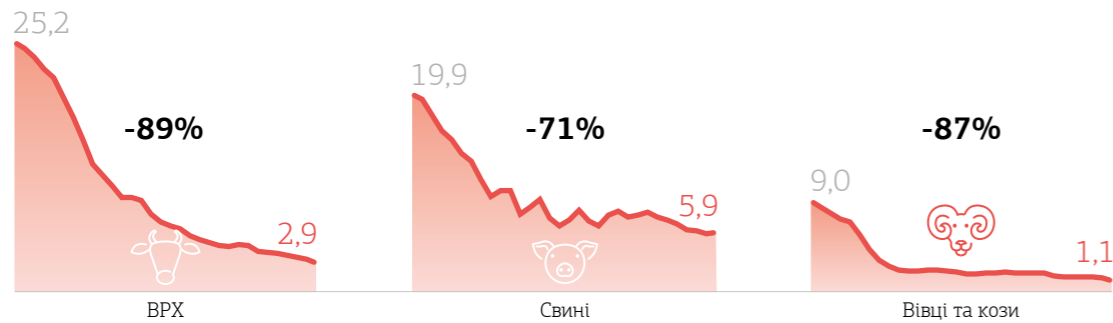
1990*

Тваринництво

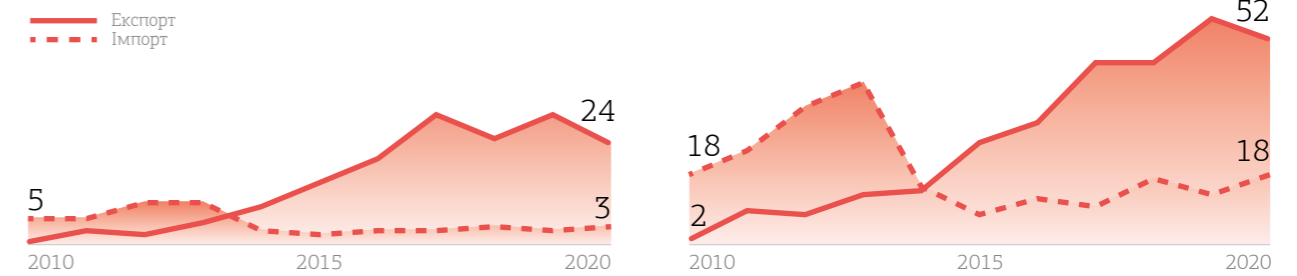
Поголів'я с/г тварин станом на кінець року за період 1990–2020 рр., млн голів

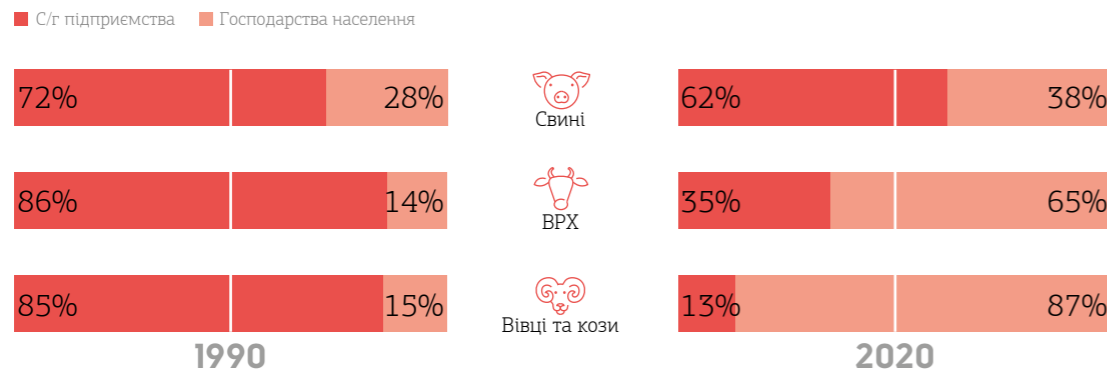
Експорт та імпорт поголів'я с/г тварин (за винятком птиці) у 2010–2020 рр.

У натуральному вимірі, тис. т

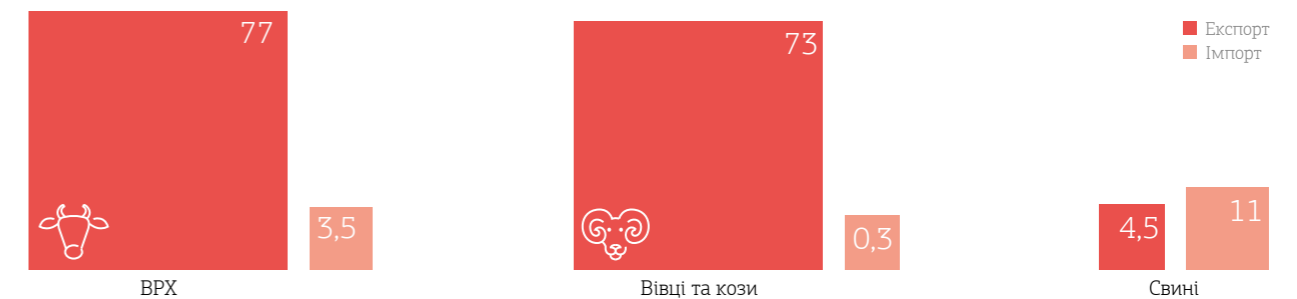
У грошовому вимірі, млн дол. США

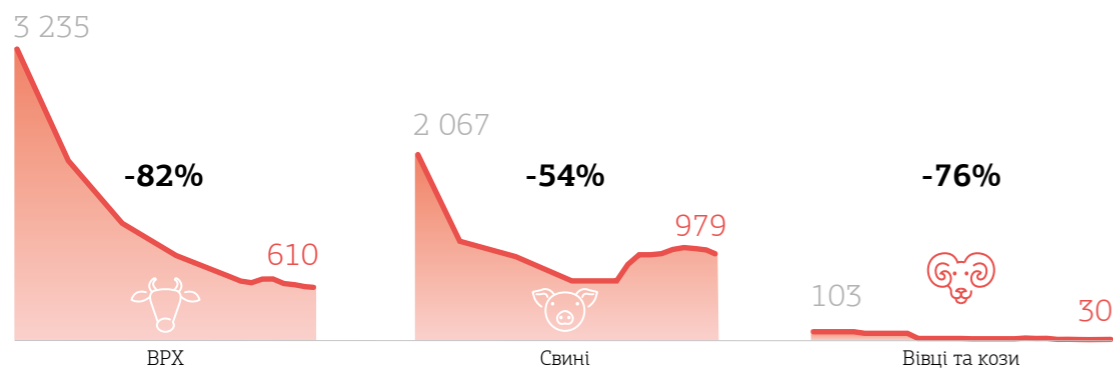
Поголів'я за категоріями господарства станом на кінець року, %

Експорт та імпорт поголів'я тварин у 2020 р., тис. голів

Реалізація с/г тварин на забій у 1990–2020 рр., у живій масі, тис. т

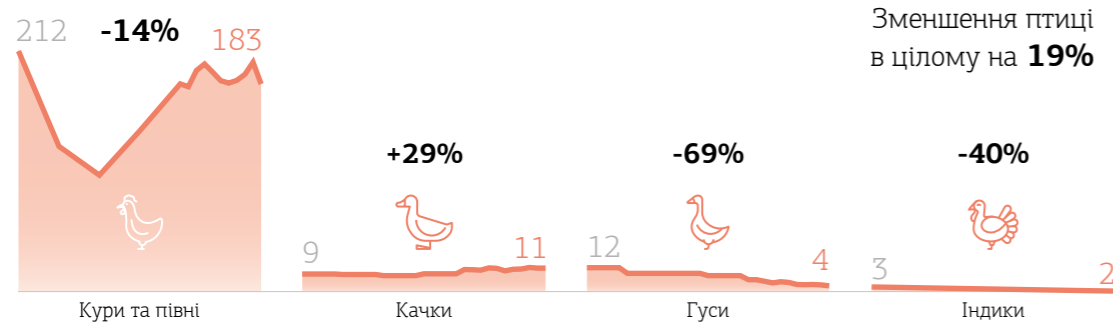
Як розвивався ринок тваринництва протягом 30 років?

Перші роки незалежності були складними для розвитку тваринництва, адже внаслідок втрати ринків збуту значну частину поголів'я **вирізали на м'ясо**. Суттєво зменшилося поголів'я тварин у населення, що зумовлено прискоренням урбанізації.

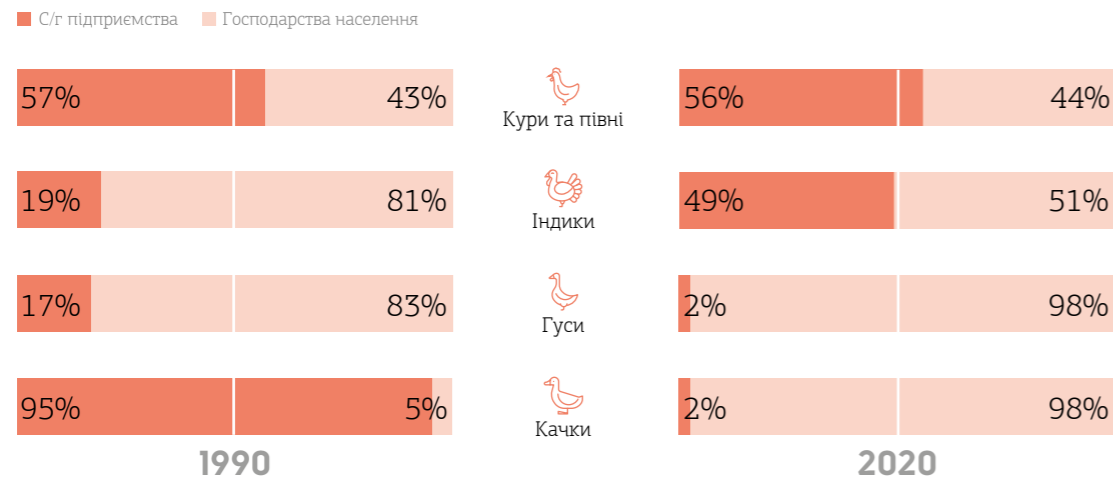
Утримання с/г тварин є технологічно складнішим порівняно з рослинництвом і менш прибутковим, що зумовило суттєве зменшення поголів'я на підприємствах за останні 30 років. Також відбулась різка **зміна структури поголів'я** за категоріями господарства. На відміну від 1990-х, більшість с/г тварин утримує населення. Наразі поголів'я тварин на підприємствах дещо стабілізувалось.

Останніми роками спостерігається **переважання експорту над імпортом**. Причому обсяг експорту поголів'я зростає, а імпорт залишається відносно стабільним.

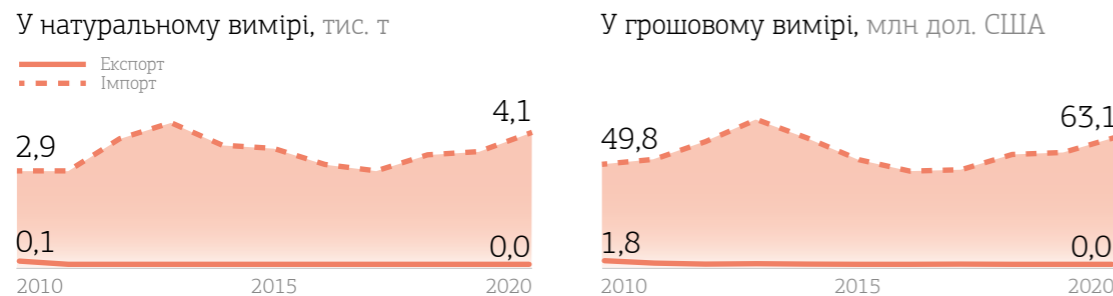
Поголів'я птиці станом на кінець року за період 1990–2020 рр., млн голів

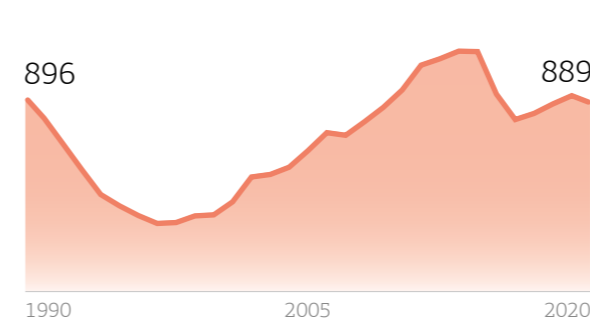
Поголів'я за категоріями господарства станом на кінець року, %

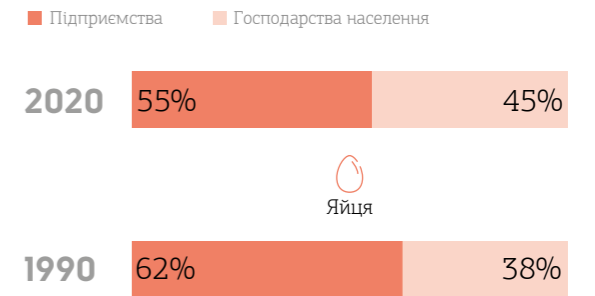
Експорт та імпорт поголів'я свійської птиці у 2010–2020 рр.

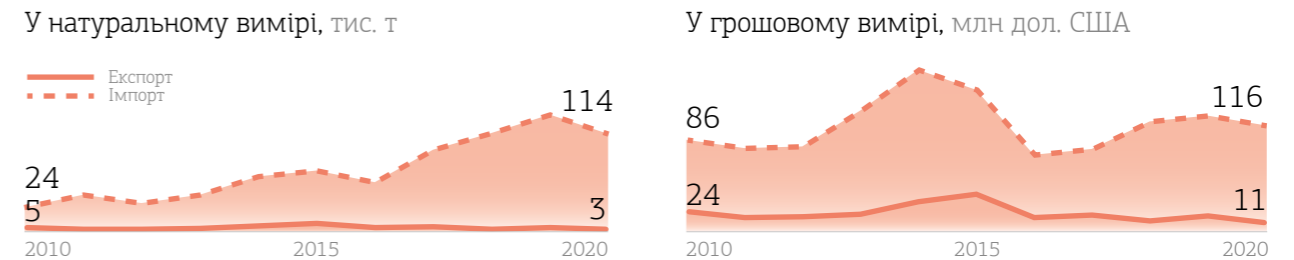
Виробництво яєць у 1990–2020 рр., тис. т

Виробництво яєць за категоріями господарства, %

Експорт та імпорт яєць і яєчних продуктів у 2010–2020 рр.

Як розвивався ринок птахівництва протягом 30 років?

У перші роки незалежності поголів'я птиці зменшувалось за аналогією з іншими с/г тваринами. Але вже на початку 2000 рр. розпочався **бурхливий розвиток птахівництва**, що пояснюється такими чинниками:

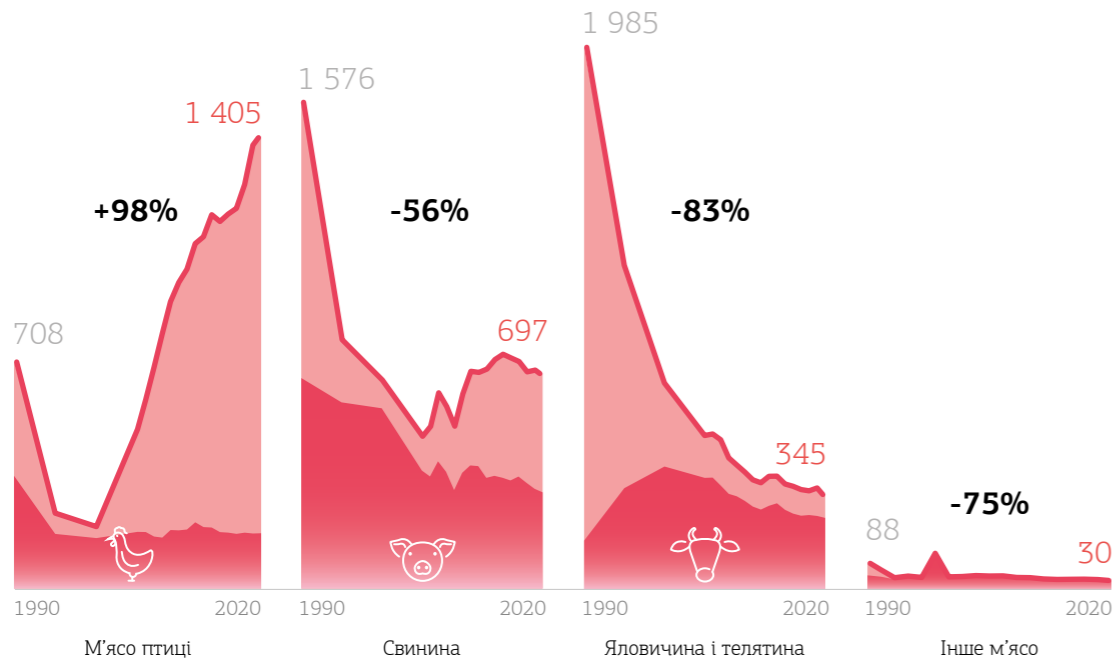
- наявність стабільних зовнішніх ринків збуту м'яса птиці;
- птиця є найбільш рентабельною з усіх с/г тварин.

Кури та півні — основа поголів'я свійської птиці як у 1990 р. (86%), так і у 2020 р. (91%). На відміну від основних категорій с/г тварин (ВРХ, свині, вівці та кози), у птахівництві майже **не відбулося змін у структурі поголів'я**, близько 55% усієї птиці утримується підприємствами.

Більшість птахофабрик мають **замкнутий цикл виробництва**, тобто продають не живу птицю, а готове м'ясо. Тому експорт продукції птахівництва представлений експортом готового м'яса, а от поголів'я майже не вивозиться.

Виробництво м'яса у 1990–2020 рр., у забійній масі, тис. т

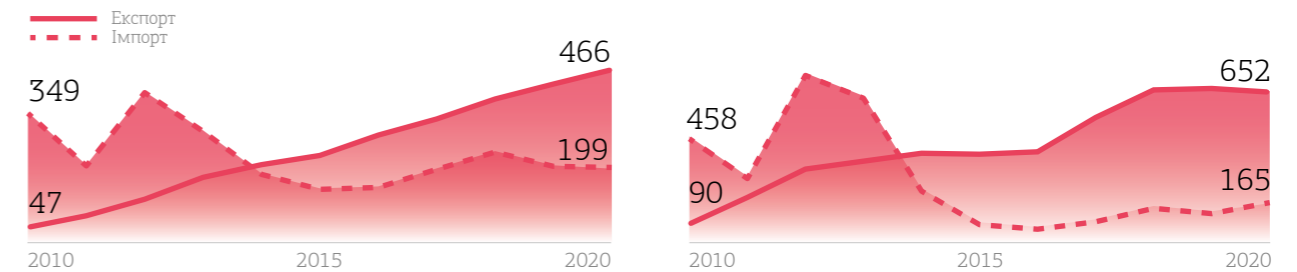
■ С/г підприємства ■ Господарства населення

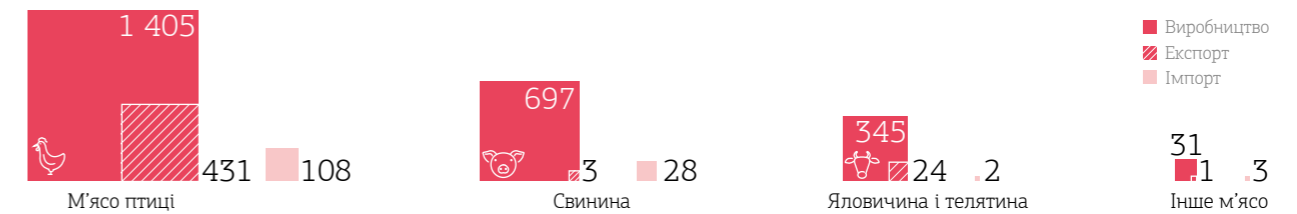
Експорт та імпорт м'яса у 2010–2020 рр.

У натуральному вимірі, тис. т

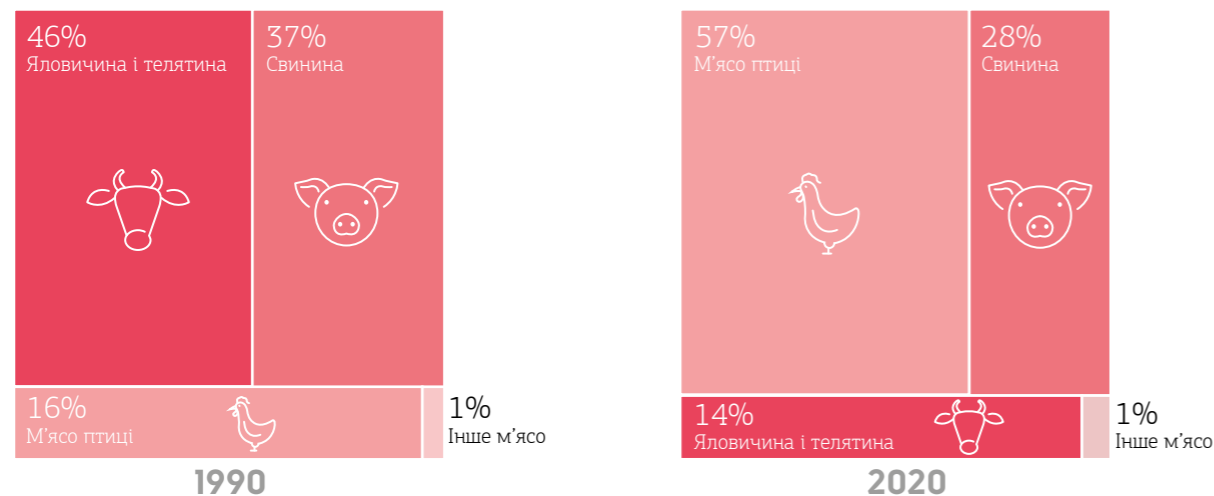
У грошовому вимірі, млн дол. США

Виробництво, експорт та імпорт м'яса за видами у 2020 р., тис. т

Структура виробництва м'яса у 1990 р. та 2020 р., %

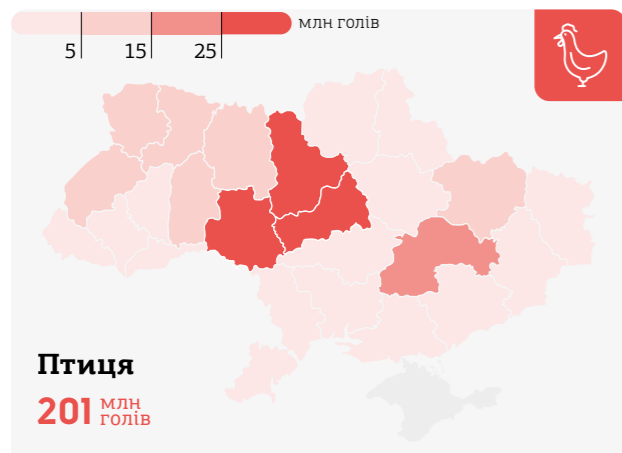
Як розвивався ринок м'яса протягом 30 років?

Розвиток м'ясовиробництва переважно залежав від розвитку тваринництва, зі зменшенням поголів'я зменшувався й обсяг виробленого м'яса, а уже в середині 2000 рр. розпочалося відновлення та розвиток галузі.

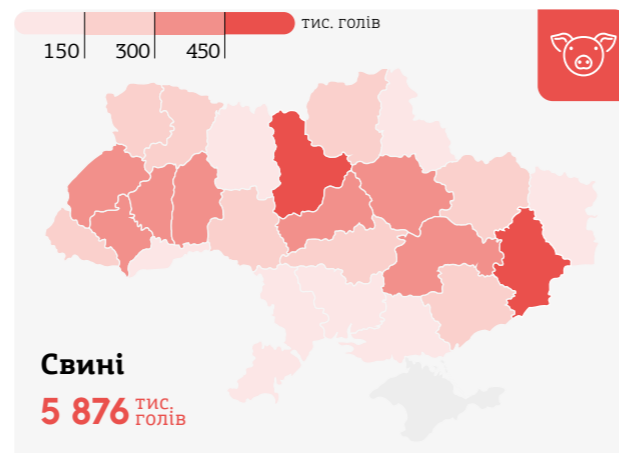
За 30 років відбувалась **помітна зміна структури виробництва м'яса**. Якщо у 1990 р. яловичина і телятина становили майже половину виробництва, то вже у 2020 р. більшість виробництва — м'ясо птиці. Основним чинником такої зміни стало **зростання попиту на м'ясо птиці**.

Виробництво м'яса в Україні є **експортно орієнтованою галуззю**, експорт більш ніж вдвічі перевищує імпорт. Найбільшу частку експорту становить м'ясо птиці, зокрема курятини.

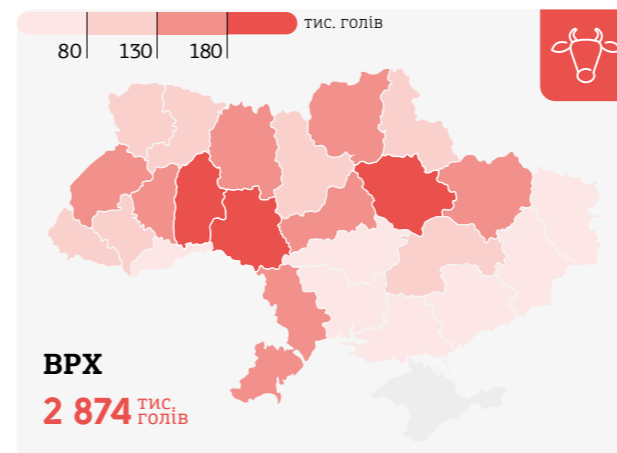
станом на кінець 2020 р.

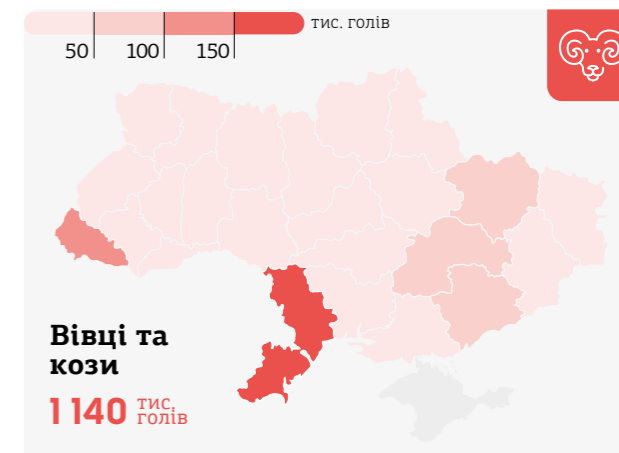
Поголів'я змістилося з південних областей у центральні. Причому наразі всього 4 області налічують на мільйони курей більше, ніж інші, що пов'язано з великою кількістю птахофабрик.

30 років тому свиначство було характерним для Східної та Центральної України. Зараз воно змістилось у бік західних областей, де розташовано більшість свиноферм.

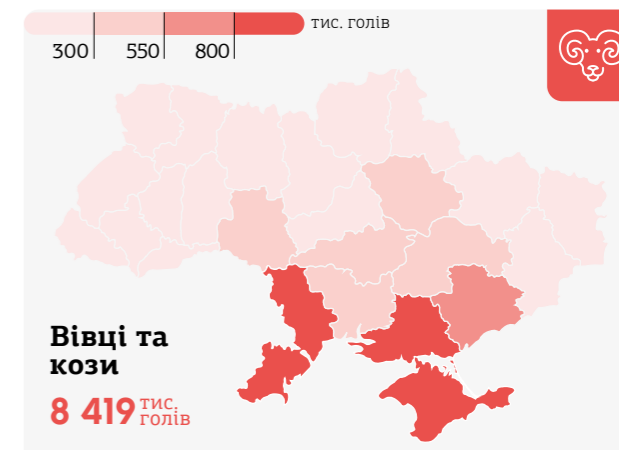
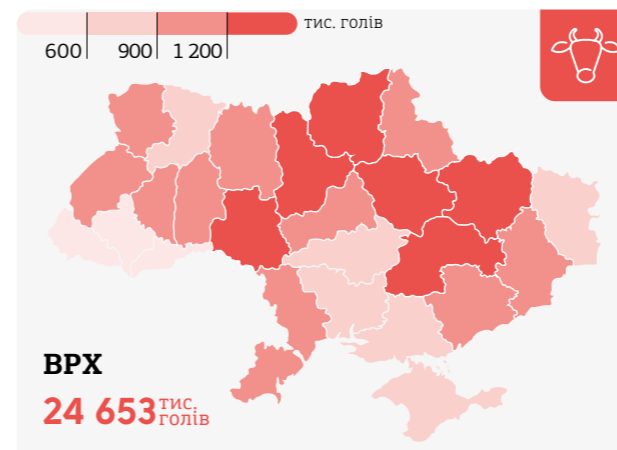
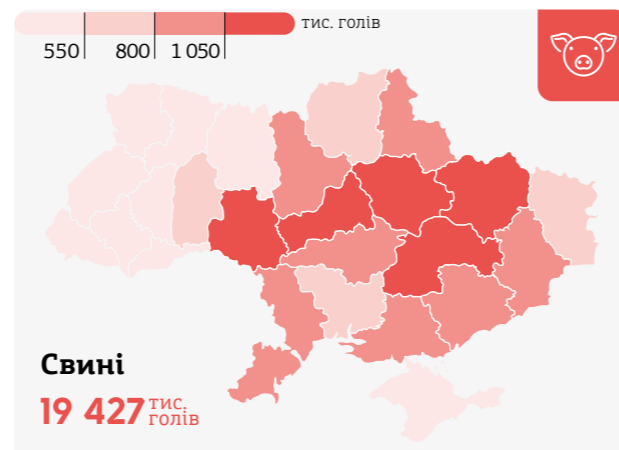
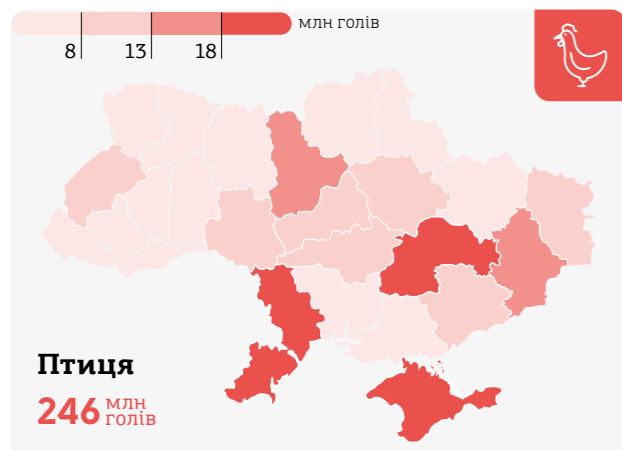

На початку 90-х рр. поголів'я ВРХ було розподілено майже рівномірно за областями. Наразі ж поголів'я розміщується здебільшого у західних та центральних областях.

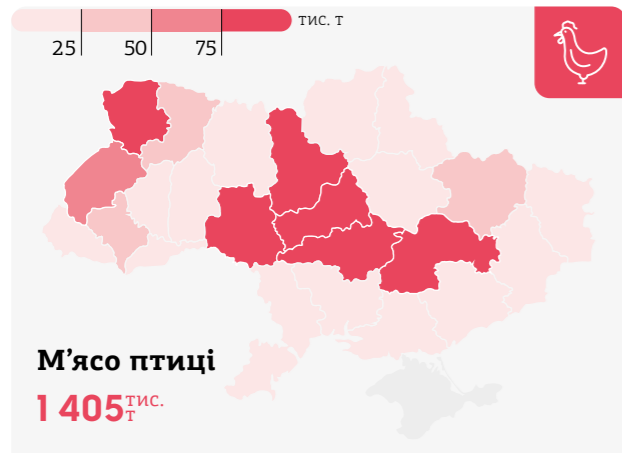

Овець та кіз в основному розводили у південних областях, де сприятливий клімат та підхожа рослинність. Зараз в Одеській та Закарпатській областях зосереджено майже 40% усього поголів'я.

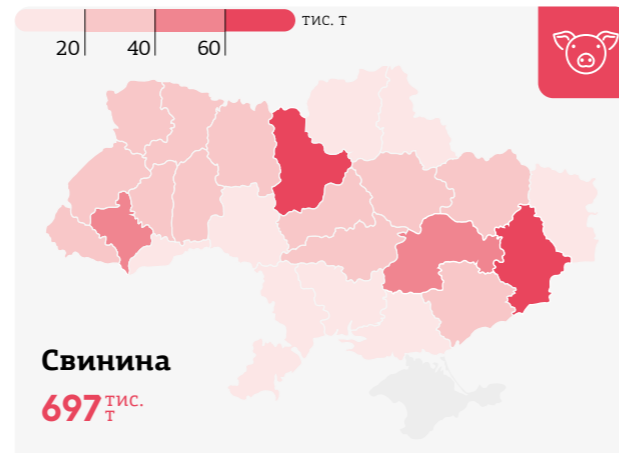
станом на кінець 1990 р.

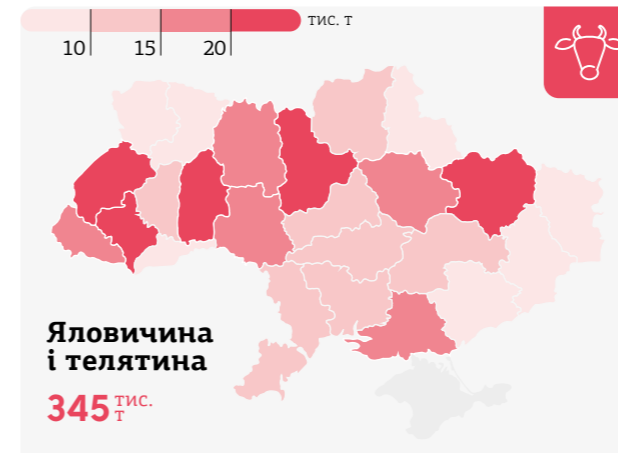
2020

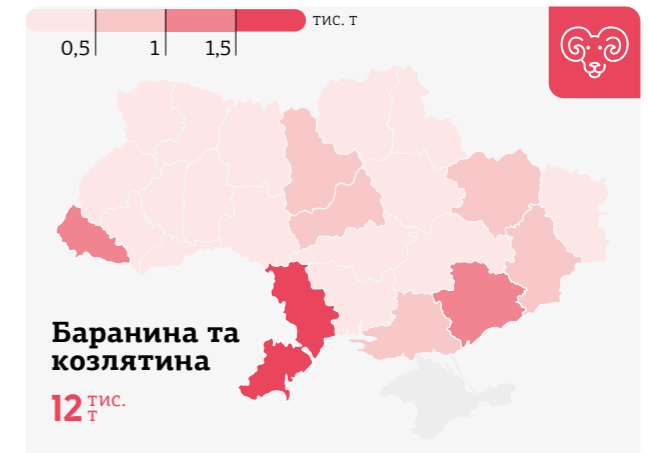
Виробництво зі східних областей перемістилось у центральні, де розташовані найбільші птахоферми та переробні заводи з виробництва курятини.

Аналогічно до поголів'я свиней виробництво свинини теж змістилось зі східних областей у західні, а першість тут має Київська область.

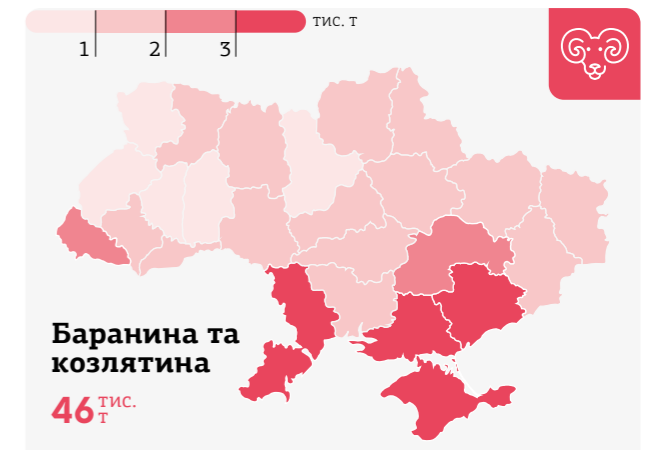
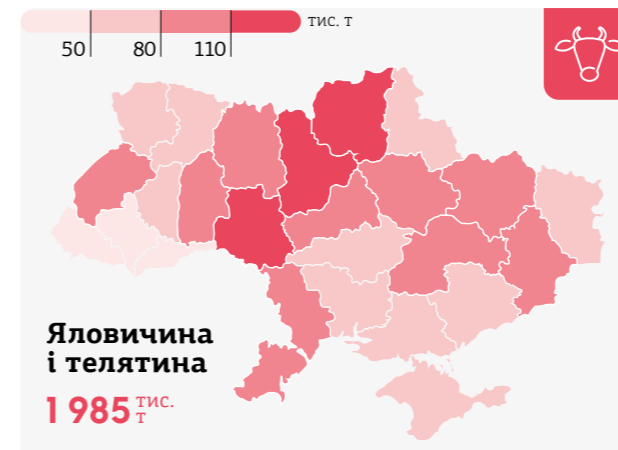
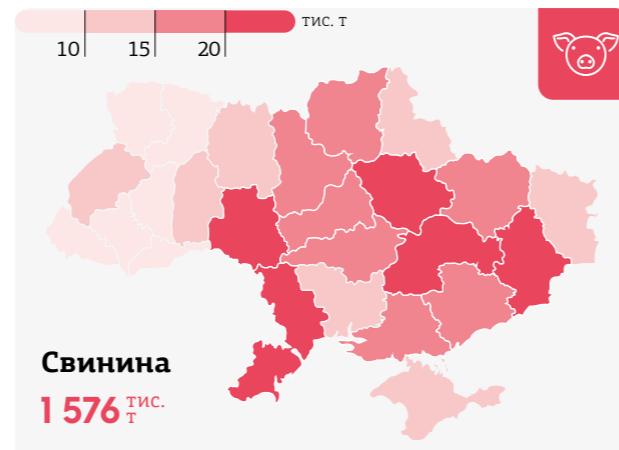
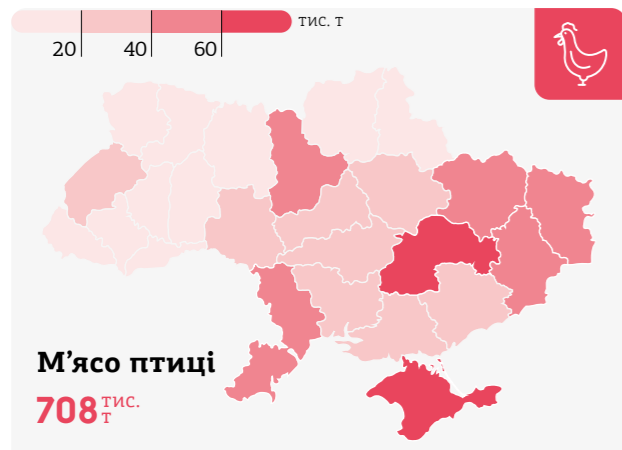

Наразі більшість яловичини та телятини виробляють у північних та західних областях, що зумовлено наявністю сировинної бази і, відповідно, переробних заводів.

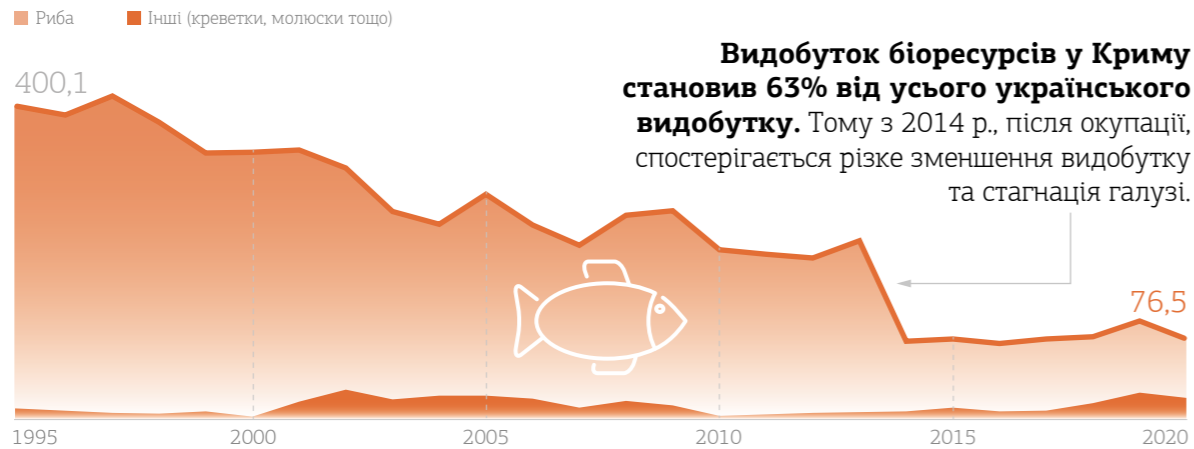

Як і 30 років тому, виробництво баранини та козлятини забезпечують в основному південні області, а також Закарпатська область.

1990

Видобуток водних біоресурсів у 1995–2020 рр., тис. т

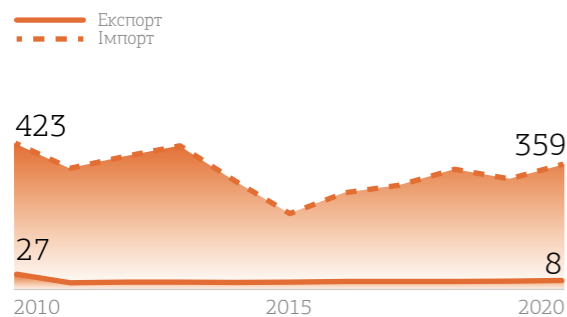

Структура видобутку риби у 2020 р., тис. т

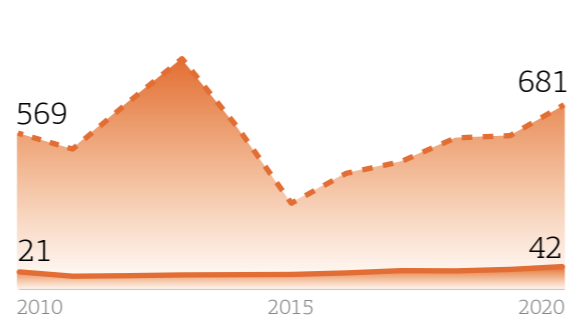

Експорт та імпорт риби і біоресурсів у 2010–2020 рр.

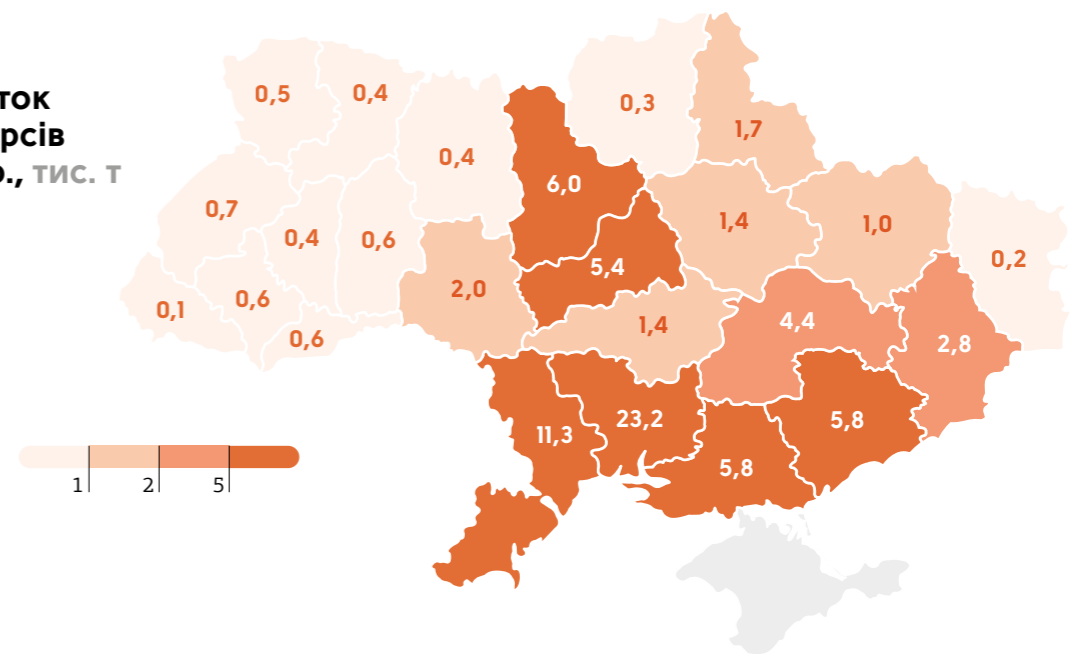
У натуральному вимірі, тис. т

У грошовому вимірі, млн дол. США

Видобуток біоресурсів у 2020 р., тис. т

ТОП-5 біоресурсів за обсягом видобутку у 2020 р., тис. т

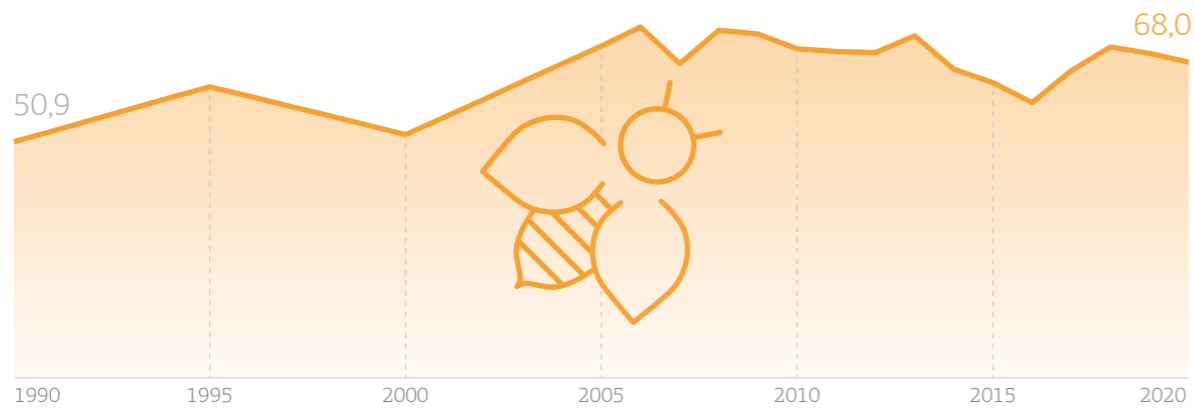
Як розвивався ринок рибного господарства протягом 30 років?

З 1995 р. до 2020 р. обсяг видобутих водних біоресурсів в Україні **зменшився на 81%**. Окрім анексії Криму Росією та тимчасової окупації окремих територій Донецької та Луганської областей, на **зниження обсягів добування** вплинули також:

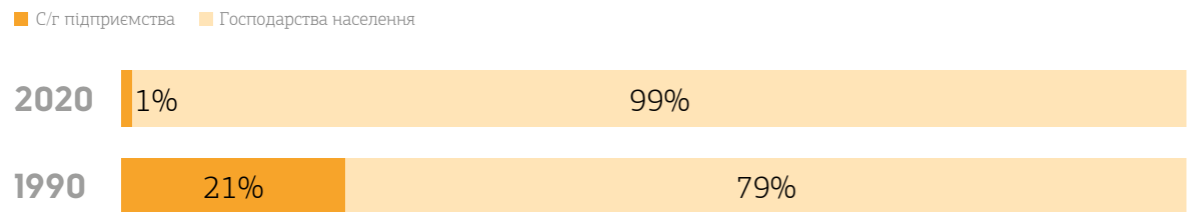
- недостатнє зариблення водойм;
- неналежний стан запасів основних видів риби в Азово-Чорноморському басейні;
- недостатня кількість риболовних суден та їхній незадовільний технічний стан.

Зменшення обсягів вилову негативно впливає на **залежність України від рибного імпорту**, який після подій 2014 р. почав стрімко зростати як у натуральному, так і у грошовому вимірі. Разом із цим **обсяги експорту водних біоресурсів також зростають**, причому майже половина експорту у 2020 р. — філе риби.

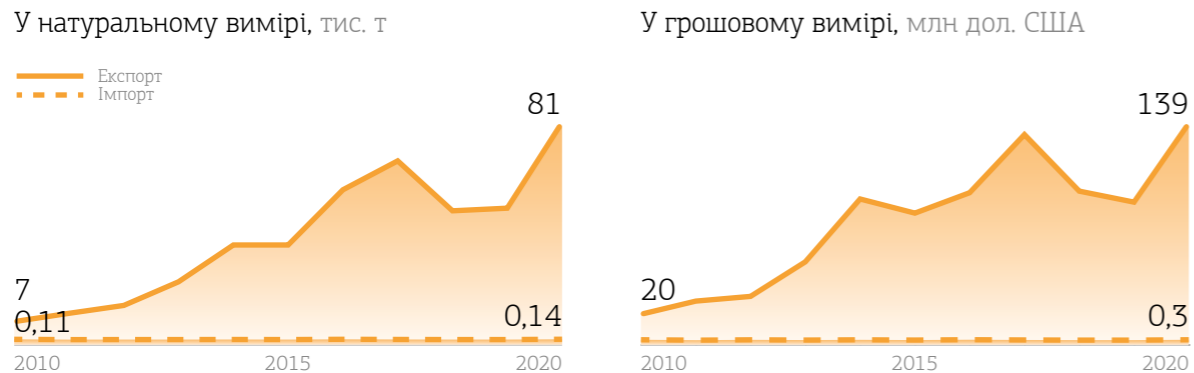
Виробництво меду в 1990–2020 рр., тис. т

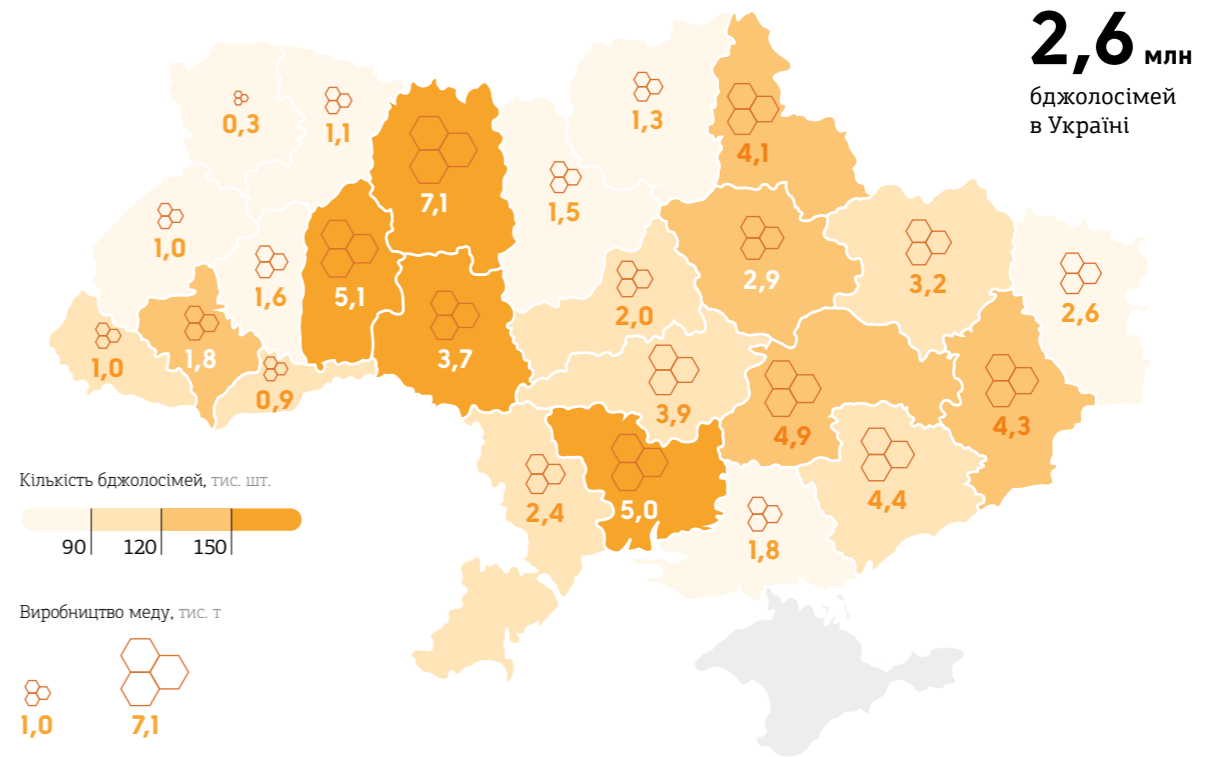
Виробництво меду за категоріями господарства в 1990 р. та 2020 р., %

Експорт та імпорт меду в 2010–2020 рр.

Виробництво меду та наявність бджолосімей у 2020 рр.

Як розвивалося бджільництво протягом 30 років?

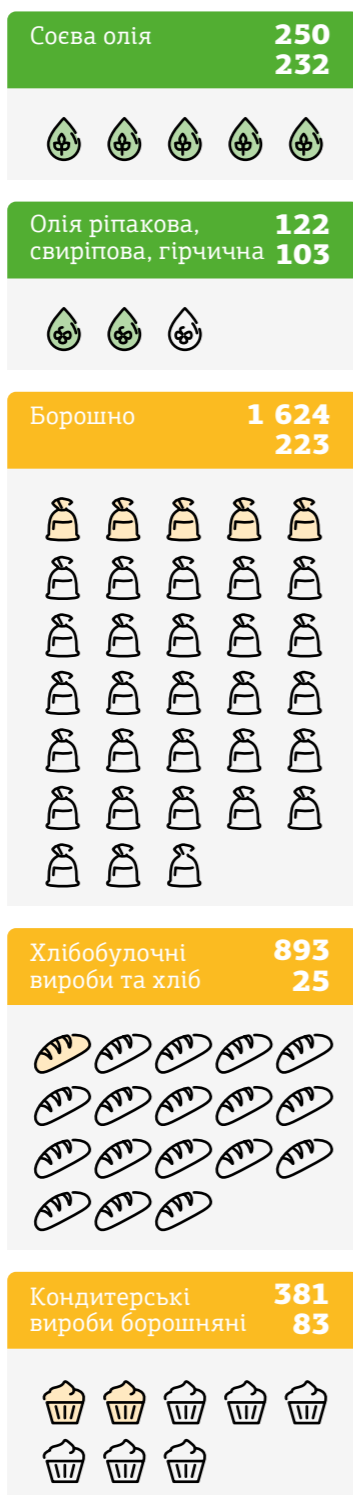
Бджільництво — один із напрямів тваринництва, який зростає за часи незалежності. Зокрема при збільшенні кількості бджолосімей всього на 2% **обсяг виробленого меду зріс аж на 34%**. Однак є кілька чинників, які **стримують розвиток галузі** в Україні:

- погіршення екологічної ситуації та зміна клімату, що впливає на рослинність і температуру;
- великий обсяг використання пестицидів та хімікатів, через які гинуть бджоли;
- низька якість частини меду, через що не використовується експортний потенціал (більшість меду не проходить перевірку на якість).

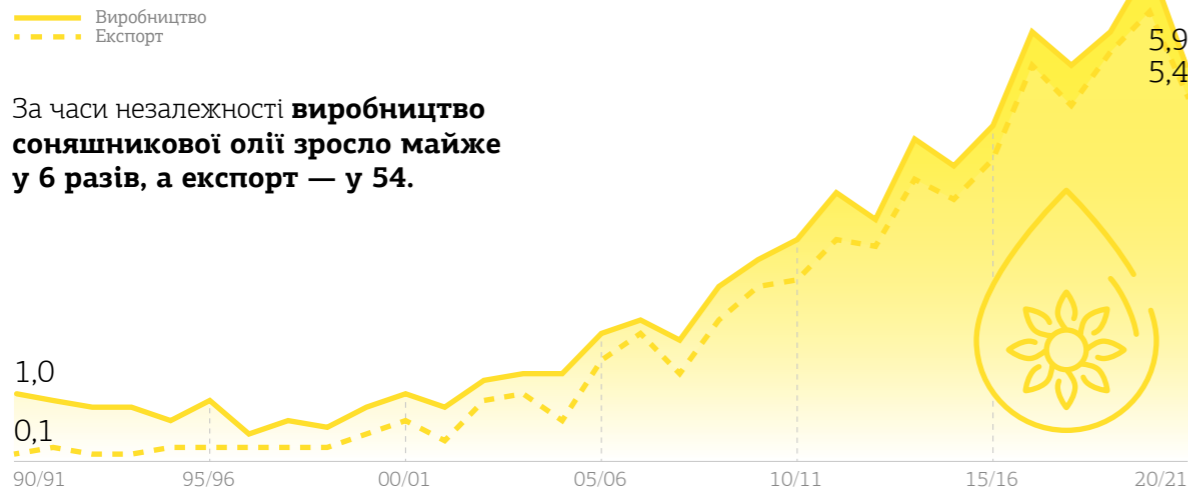
Незважаючи на це, **експорт українського меду зростає щороку**, а у 2020 р. було встановлено рекорд експорту за весь час незалежності — 81 тис. т. Причому 80% покупців меду — Європа, 11% — США, 9% — Азія.

Переробна промисловість

Виробництво та експорт соняшникової олії за 1990/1991–2020/2021 МР, млн т

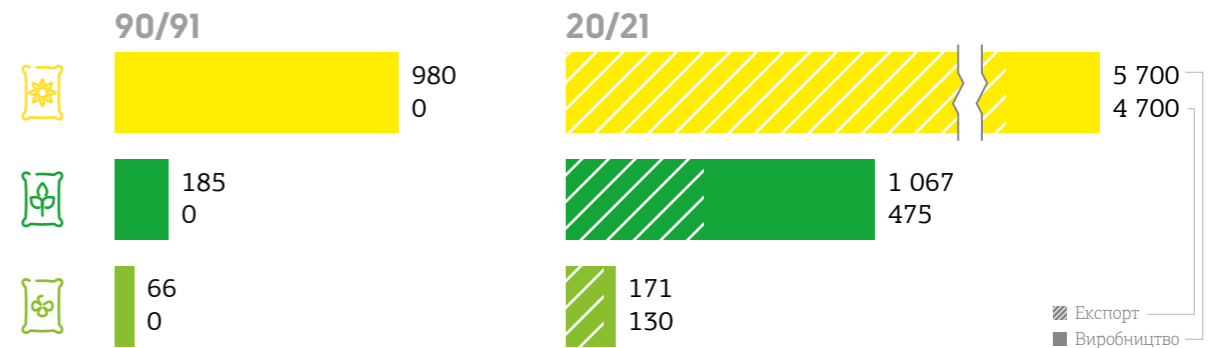
За часи незалежності **виробництво соняшникової олії зросло майже у 6 разів, а експорт — у 54.**

Що таке макуха та шрот?

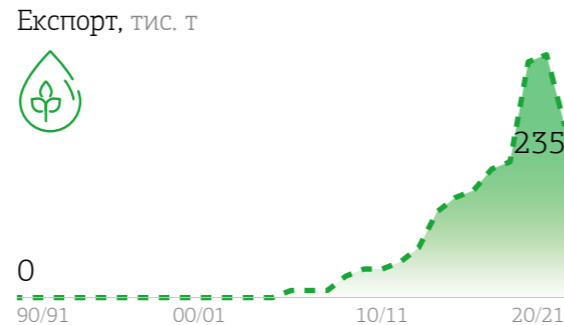

У процесі промислової обробки насіння отримують **олію та макуху**, в якій залишається ще багато олії. Її вилучають за допомогою додаткової екстракції органічними розчинниками та отримують **шрот**, вміст жиру в якому не перевищує 1–2%.

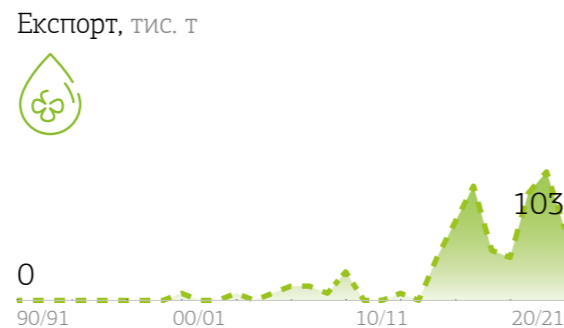
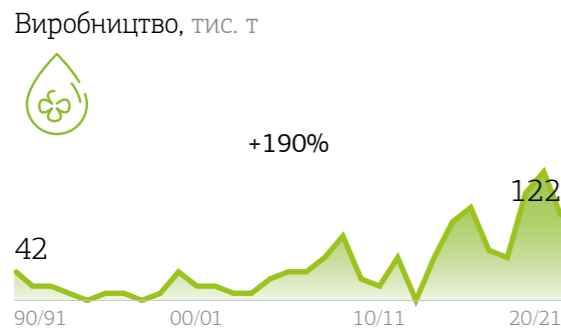
Виробництво та експорт шроту у 1990/1991 та 2020/2021 МР, тис. т

Соева олія

Ріпакова олія

Як розвивалася олійна промисловість протягом 30 років?

Бурхливий розвиток олійної промисловості був перш за все зумовлений зростанням попиту та потребами ринку, що спричинило зростання валового збору олійних культур.

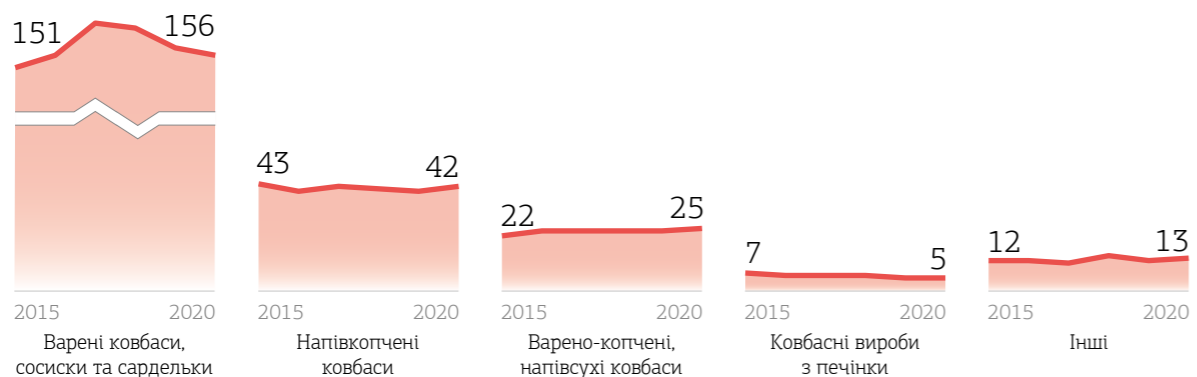
Найбільшої уваги заслуговує саме соняшникова олія. Україна займає **перші місця у світі** за її виробництвом та експортом. У перші роки незалежності виробництво соняшникової олії почало знижуватись за рахунок того, що майже половина соняшнику йшла на експорт. Тому в 1999 р. Україна ввела **23% мито на вивезення соняшнику** з України, внаслідок чого експорт насіння став не вигідним. Тоді агробізнес почав активно інвестувати у будівництво екстракційних заводів і перевалочних комбінатів для виробництва та експорту соняшникової олії. Відтоді **екстракційні потужності зросли у 9,2 раза**. Однак вони не використовуються на повну. Так, у 2020 р. потужності працювали лише на 50%.

Окрім олії, Україна також є **світовим лідером з виробництва та експорту** продуктів переробки олійної промисловості — **макухи та шроту**. Їх зазвичай використовують як сировину для виробництва кормів для тварин.

Виробництво ковбасних виробів у 1990–2020 рр., тис. т

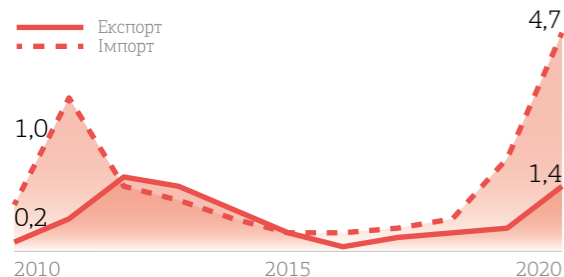

Виробництво ковбасних виробів у 2015–2020 рр., тис. т

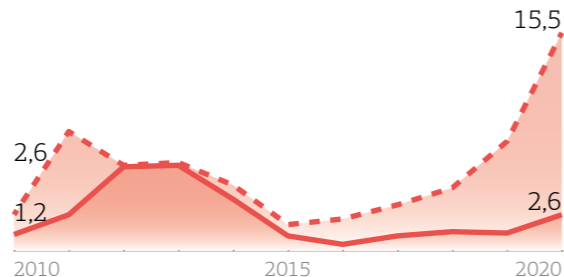

Експорт та імпорт ковбасних виробів у 2010–2020 рр.

У натуральному вимірі, тис. т

У грошовому вимірі, млн дол. США

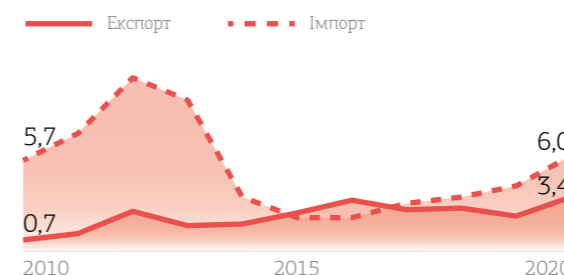

Виробництво інших м'ясних продуктів у 2015–2020 рр., тис. т

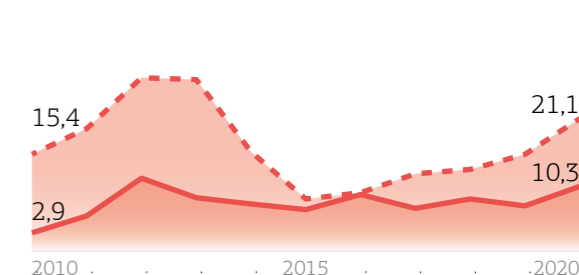

Експорт та імпорт інших м'ясних продуктів у 2010–2020 рр.

У натуральному вимірі, тис. т

У грошовому вимірі, млн дол. США

Як розвивалася м'ясопереробна промисловість протягом 30 років?

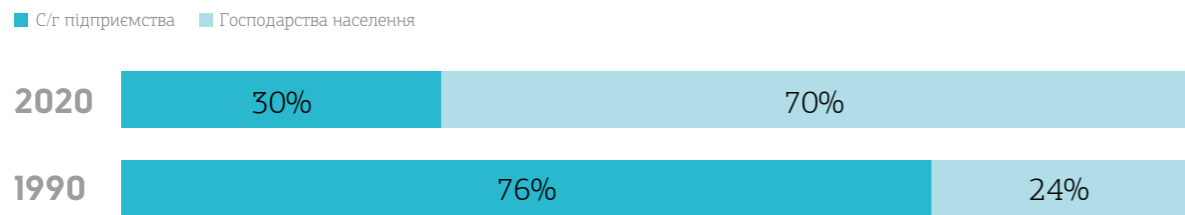
До здобуття незалежності м'ясопереробна галузь була досить розвиненою. Однак **втрата ринків збуту** за межами України після розпаду СРСР та **різке скорочення поголів'я** с/г тварин призвели до спаду виробництва м'ясної продукції. У 2000 рр. ринок стабілізувався, інвестиції в галузь зросли, а доходи населення збільшились, що зумовило зростання попиту на продукцію. Останніми роками підвищення купівельної спроможності населення позитивно впливає на споживання.

Ринок здебільшого **орієнтований на внутрішнього споживача**, тому обсяги експорту незначні. Імпорт перевищує експорт, частка імпортової м'ясної продукції у внутрішньому споживанні є низькою.

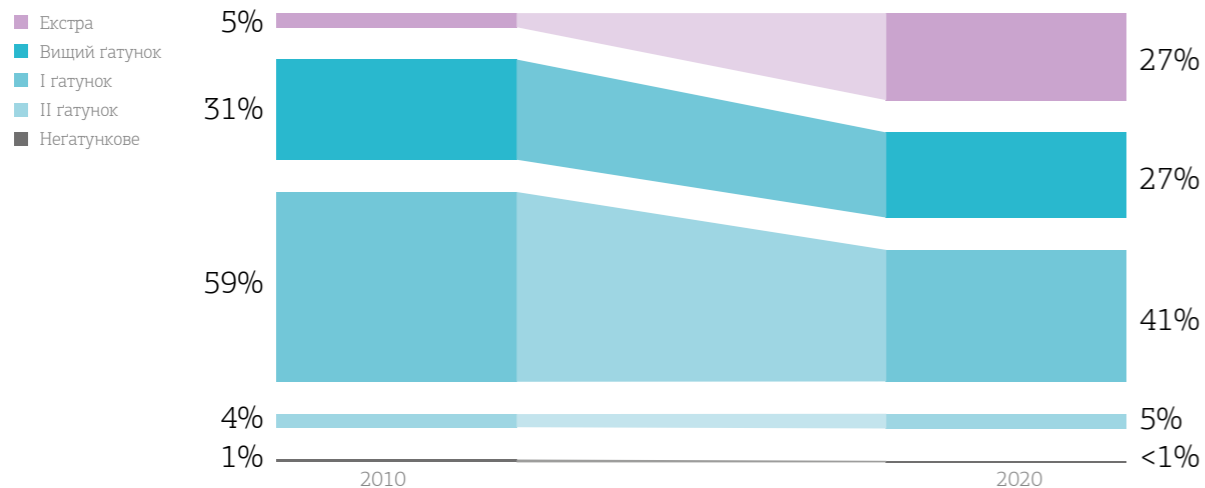
Виробництво та надходження молока на переробку, млн т

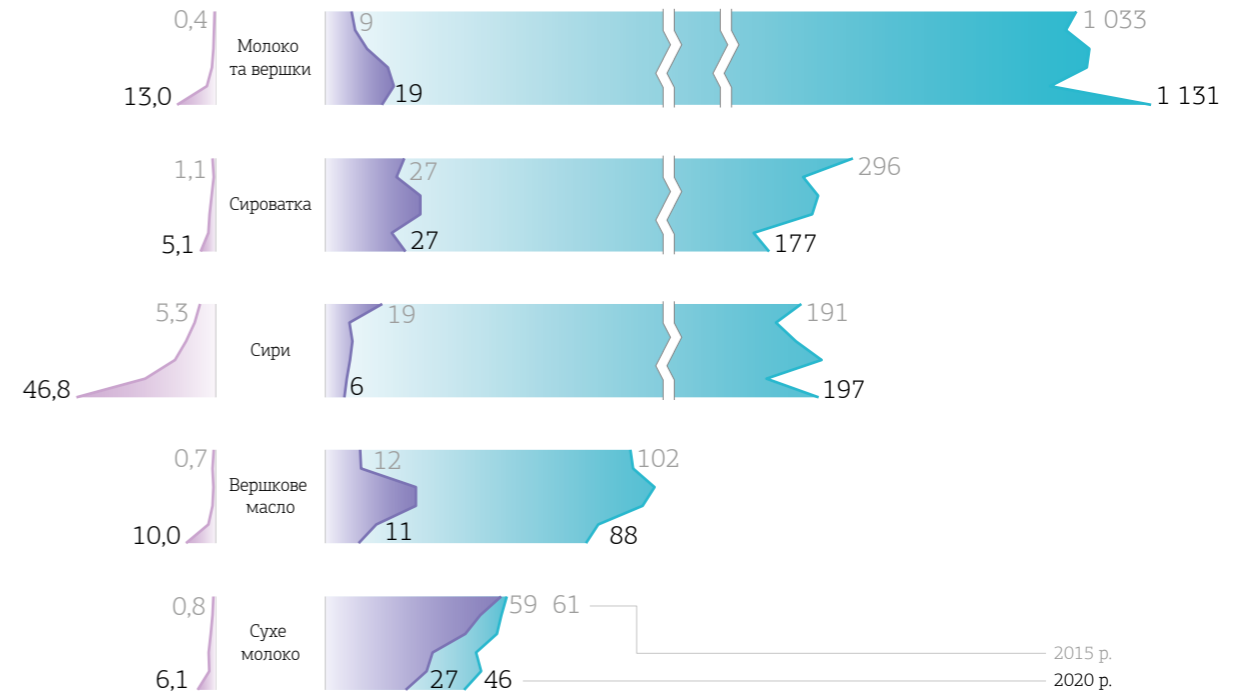
Виробництво молока за категоріями господарства у 1990 р. та 2020 р., %

Структура молока за якістю в 2010 р. та 2020 р., %

Виробництво, експорт та імпорт молочних продуктів у 2015–2020 рр., тис. т

Як розвивалася молочна промисловість протягом 30 років?

Початок незалежності був досить **кризовим періодом**, адже обсяг виробленого молока стрімко зменшувався одночасно зі зменшенням поголів'я корів. Важливим чинником стагнації галузі є **різка зміна структури виробництва**. Якщо у 1990 р. більшість виробляли підприємства, то у 2020 р. — населення. Така зміна призвела до гострої проблеми якості сировини на початку 2000-х. Споживача на внутрішньому ринку якість задовольняла, а от на зовнішньому — ні, через що експорт молочних продуктів був здебільшого в країни СНД. Через низьку якість продукції зменшувався попит на неї, внаслідок чого зменшувалася і кількість молокопереробних заводів. Наразі молочній промисловості властиві **проблеми дефіциту сировини та її низької якості**, що, у свою чергу, ускладнює експорт молочної продукції. **Потреба якісної сировини** у достатній кількості стала стимулом до внутрішніх та іноземних інвестицій у молочні ферми.

Експорт більшості видів молочної продукції перевищує імпорт у натуральному вимірі, але останніми роками спостерігається тенденція до зростання імпорту та спаду експорту.

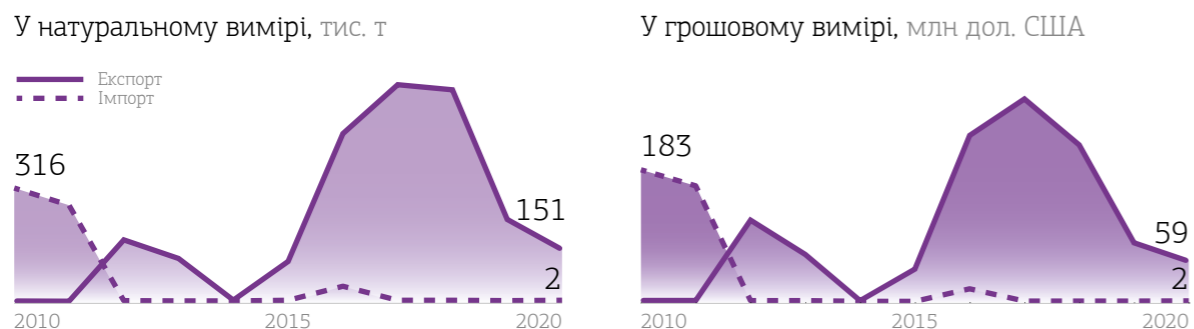
Виробництво цукру в 1990–2020 рр., млн т

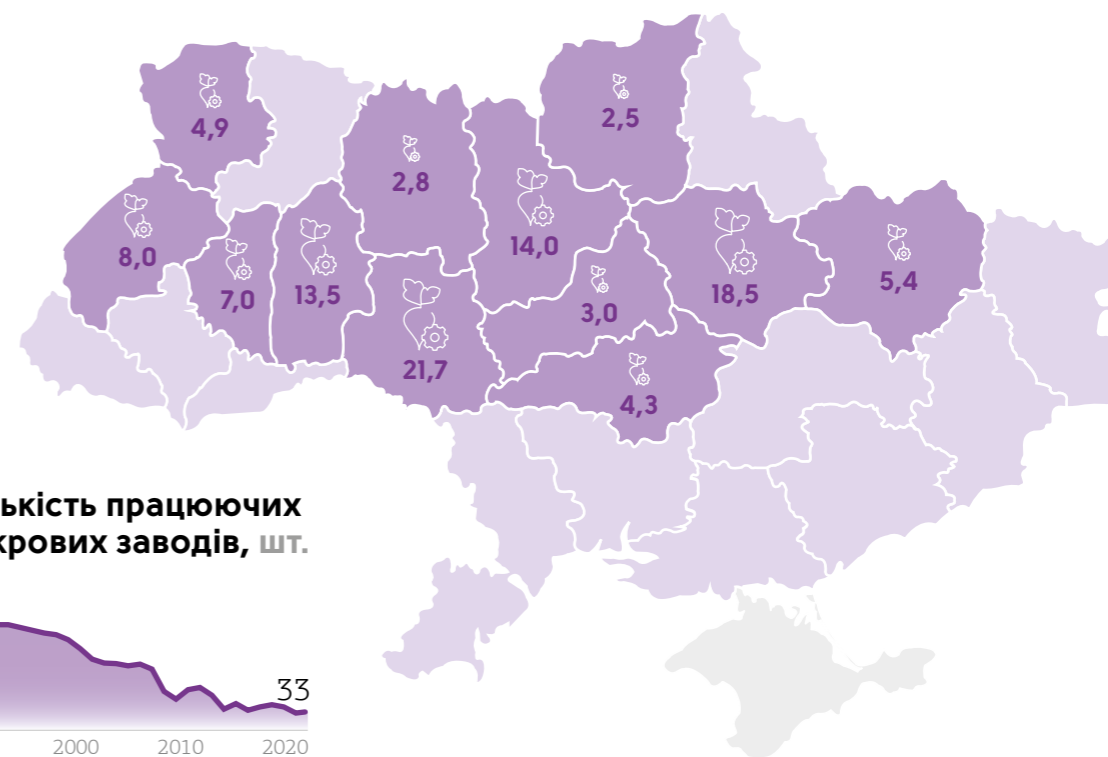
Виробництво цукрового буряка в 1990–2020 рр.

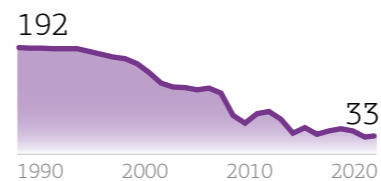
Експорт та імпорт цукру в 2010–2020 рр.

Потужність працюючих цукрових заводів у 2020 р., тис. т/добу

Кількість працюючих цукрових заводів, шт.

Як розвивалася цукрова промисловість протягом 30 років?

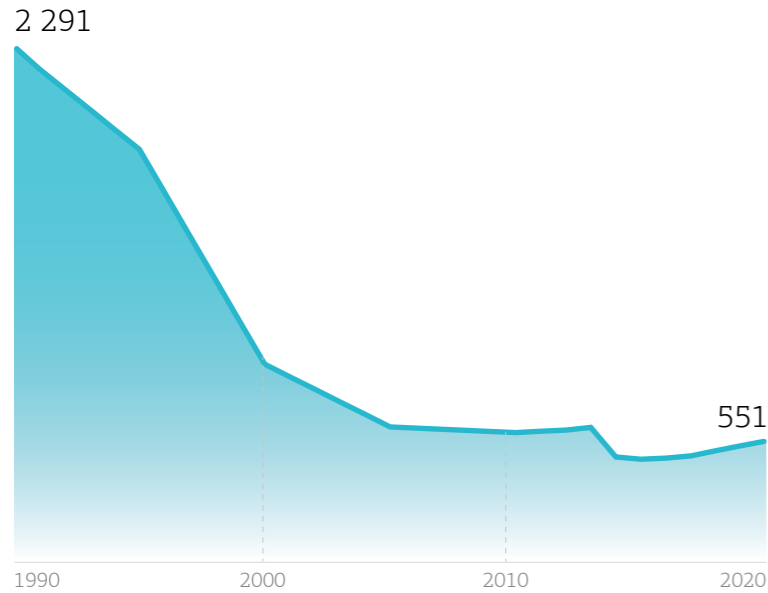
До незалежності **Україна забезпечувала весь Радянський Союз цукром**. Відповідно, після розпаду СРСР не було потреби виробляти так багато, через що площі посівів цукрових буряків почали зменшуватись. Незважаючи на зростання врожайності цукрового буряка, валовий збір значно зменшувався, внаслідок чого **кількість працюючих цукрових заводів зменшилась** у рази. Водночас спостерігається **консолідація ринку**, так, у 2016 році 60% цукру було вироблено 5-ма компаніями, а у 2020 році їх частка зросла до 70%. Незважаючи на зменшення обсягів виробництва на 82%, та кількість, що виробляється, є достатньою для внутрішнього забезпечення країни.

Ринок цукру — циклічний і показники експорту залежать від цінової кон'юнктури у всьому світі. У 2016–2017 рр. на світовому ринку цукру спостерігалася позитивна цінова динаміка, що вплинуло на високі показники експорту з України. Протягом наступних двох років ціни на світовому ринку впали, що негативно вплинуло на виробництво в Україні. Наразі кон'юнктура на світовому ринку змінилась і знову сприятлива.

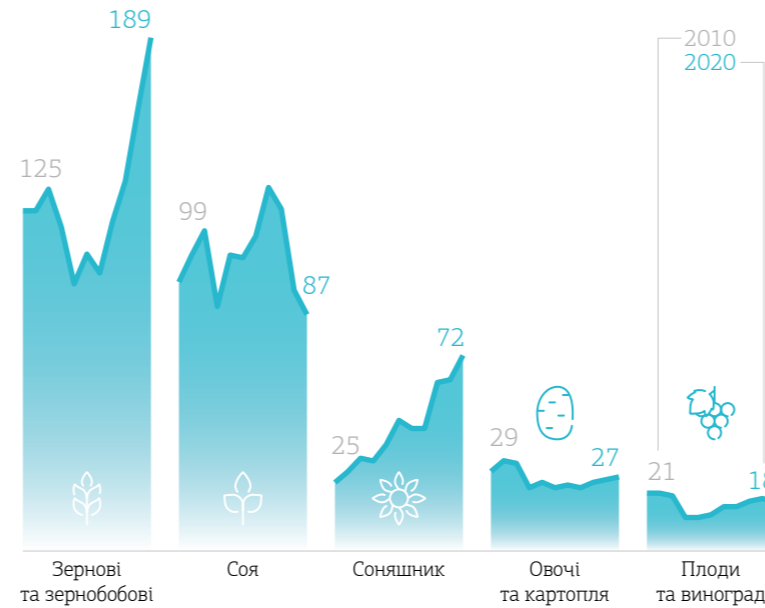

Инфраструктура та послуги

Площа зрошуваних земель у 1990–2020 рр., тис. га

Загальна площа с/г культур на зрошуваних землях у 2010–2020 рр., тис. га

Як змінювалися зрошувальна інфраструктура та клімат протягом 30 років?

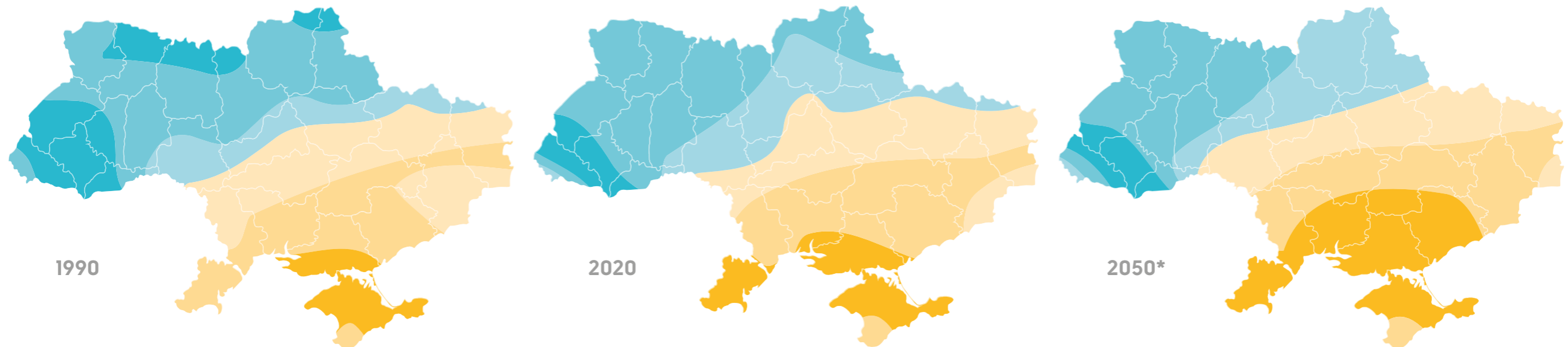
Проблема посухи є однією з найбільш гострих у агросекторі. Одним із найважливіших чинників хорошого врожаю є достатнє зволоження ґрунту. Площа сухої та дуже сухої зони за часи незалежності зросла на 7%, а перезволоженої і вологої зменшилася на 10%. Наразі близько **60% ріллі в Україні недоотримують води.**

Актуальною є не лише проблема зміни клімату, а й **незадовільний стан зрошувальної інфраструктури** в Україні. До прикладу, у 1991 р. фактично під зрошенням було 2,29 млн га земель, наразі це лише близько 0,55 млн га.

Однак останнім часом цьому питанню все більше приділяється уваги: на ринку розширюється пропозиція сучасних технологій та обладнання для зрошувальної інфраструктури, з'являються програми державної підтримки.

Зміна кліматичного водного балансу на території України

■ Надмірно волога зона ■ Волога зона ■ Недостатньо волога зона ■ Посушлива зона ■ Суха зона ■ Дуже суха зона

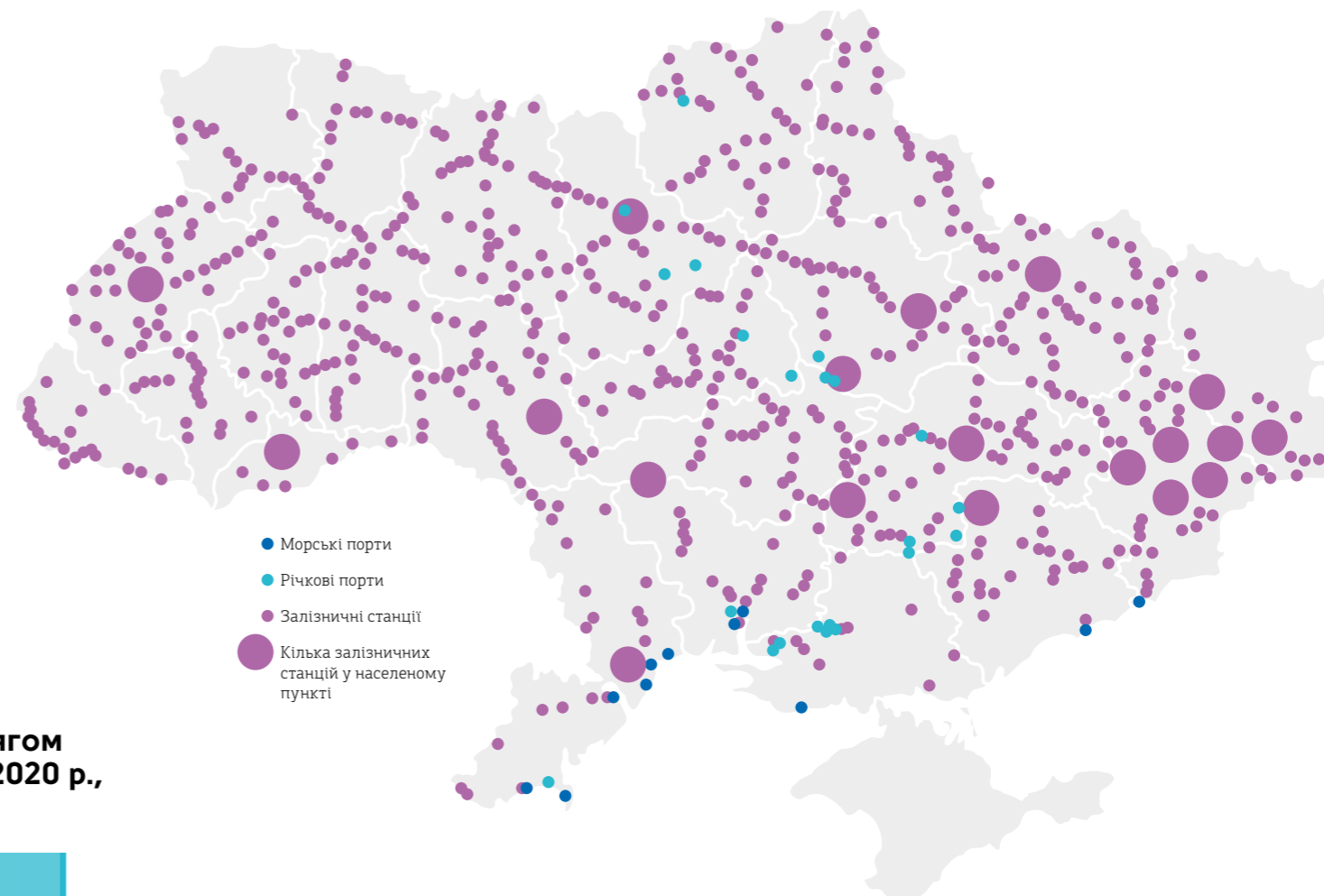
Джерела: Держстат, Держводагентство, НААН

*прогноз за умови, що тенденція розвитку не зміниться

Перевезення зерна та продуктів перемолу залізничним транспортом, млн т

Логістична мапа України у 2021 р.

Перевалка зерна в портах, млн т

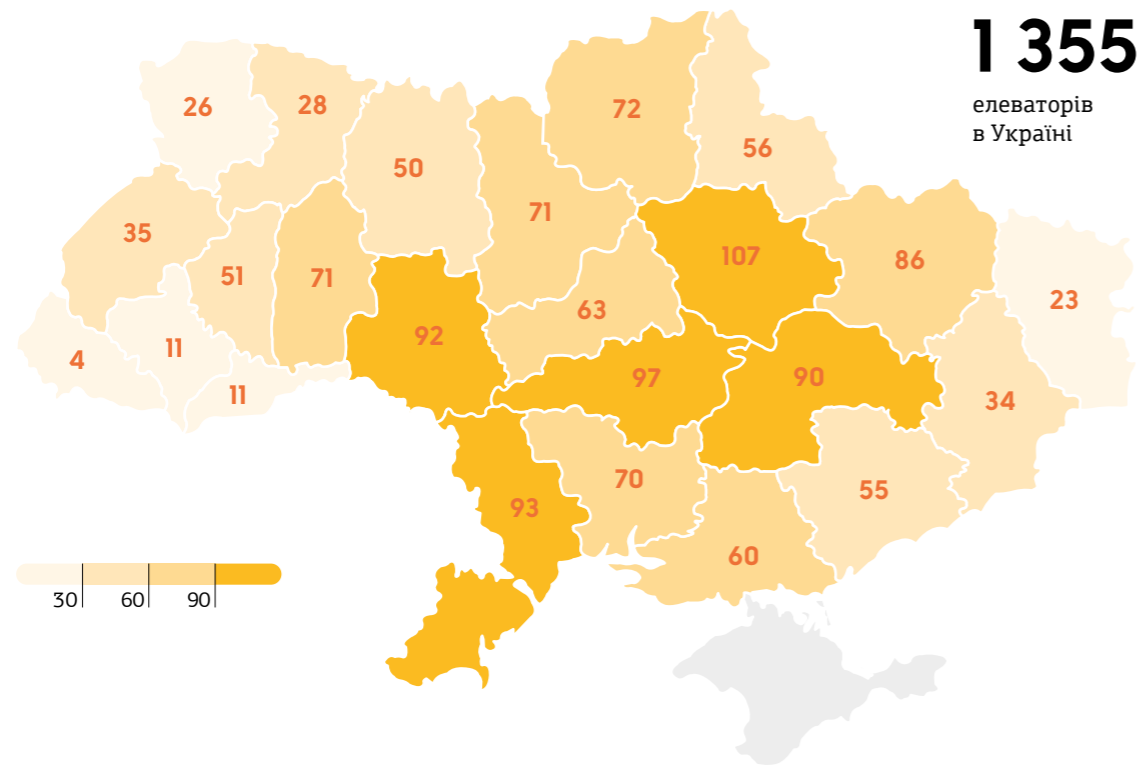
ТОП-3 порти за обсягом перевалки зерна у 2020 р., млн т

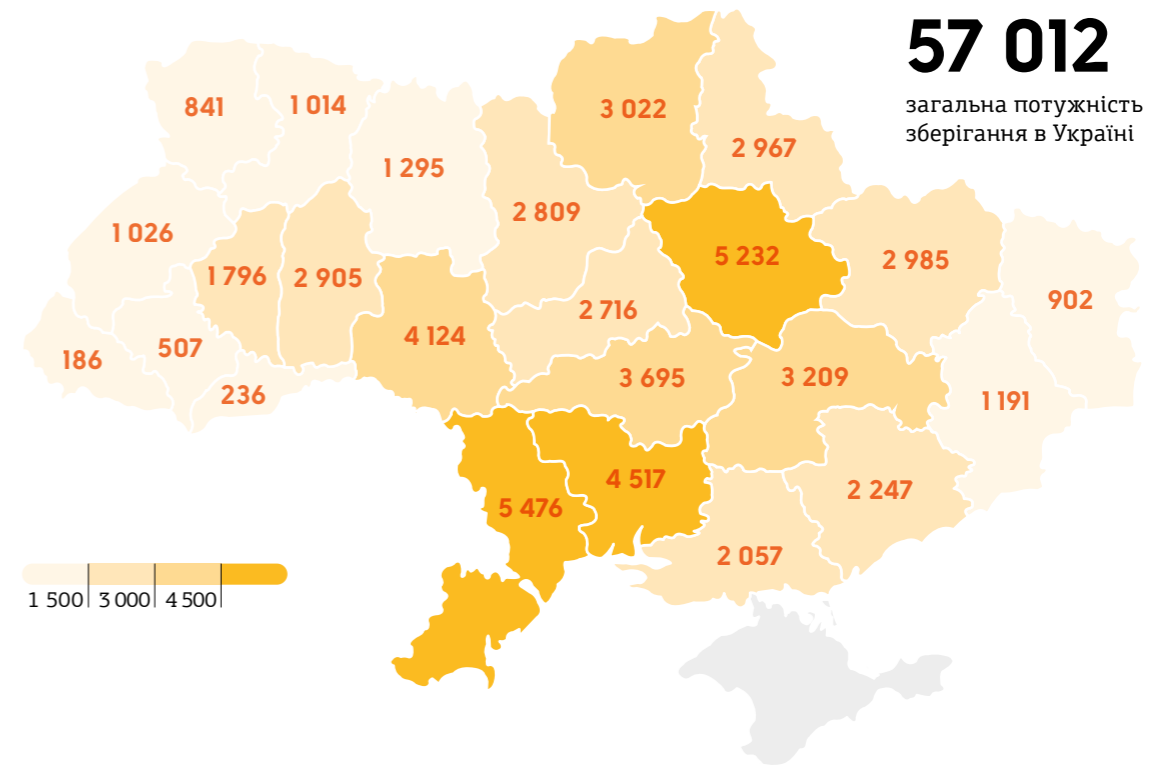
Як розвивалася галузь агрологістики протягом 30 років?

Оскільки українська агропродукція орієнтована на експорт, **логістична складова досить важлива** для вдалого функціонування всієї галузі. Наразі, як і 30 років тому, основним транспортом для перевезення агропродукції є **залізниця**. Однак існує **проблема з матеріальним забезпеченням галузі**, адже частина парку зерновозів має високий знос, а кількість локомотивів є недостатньою, що особливо відчувається у пікові періоди збору та відвантаження врожаю зернових. Друге місце за обсягами перевезень займає **автотранспорт**. Він є більш ефективним та вигідним на коротких відстанях. Також **активно розвиваються морський та річковий транспорти**, хоча потенціал цих видів перевезень ще не розкритий повністю.

Кількість елеваторів станом на 01.10.2021 р., шт.

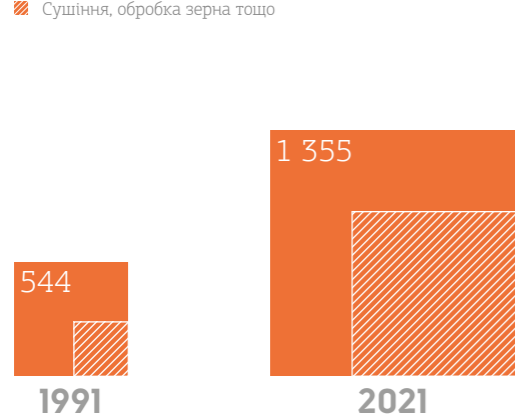

Потужність елеваторів станом на 01.10.2021 р., тис. т

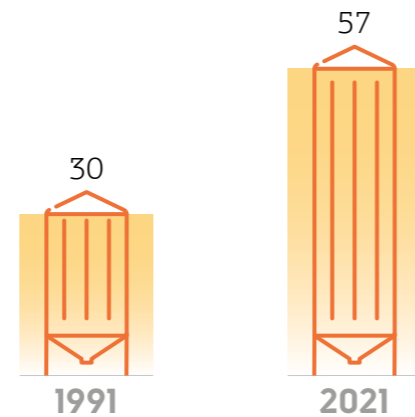

Зміна кількості елеваторів за 30 років

- Лише зберігання зерна
- ▨ Сушіння, обробка зерна тощо

Зміна елеваторних потужностей за 30 років, МЛН Т

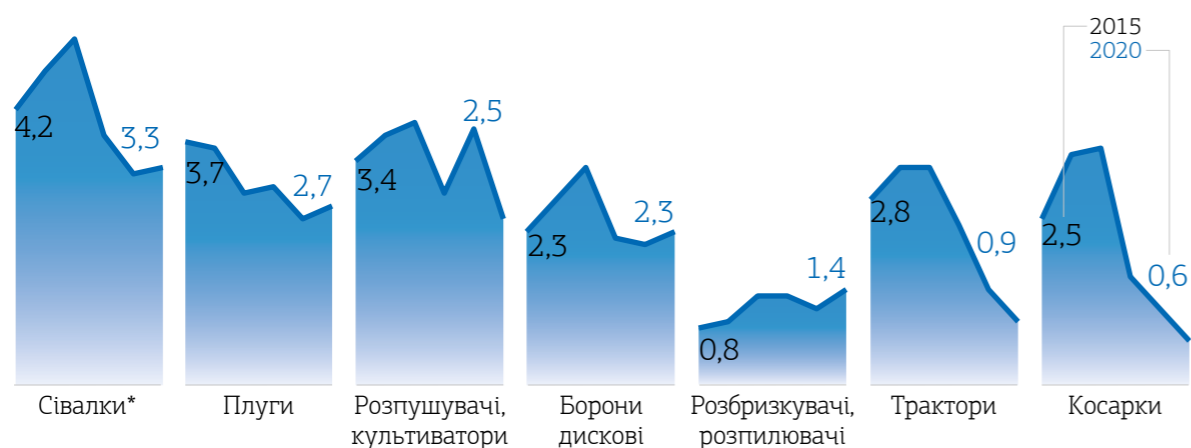

Як розвивалась елеваторна інфраструктура протягом 30 років?

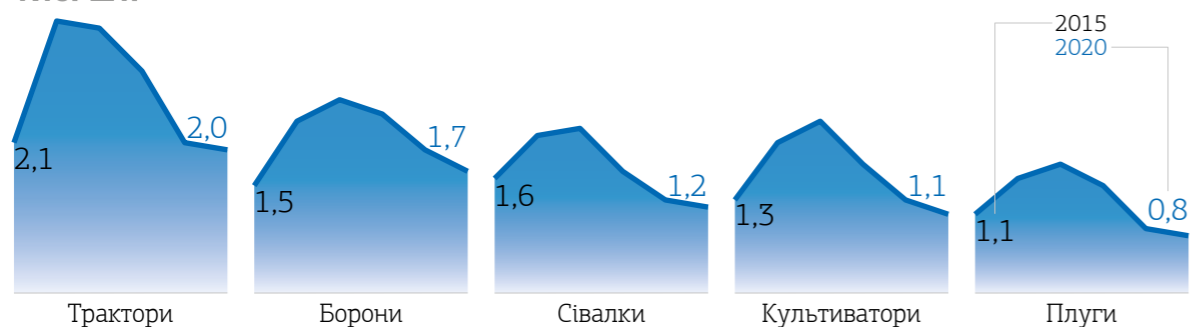
У 90-ті в спадок від СРСР Україні дісталася **розгалужена інфраструктура з виробництва хлібопродукції**, куди входило 544 хлібоприймальні та хлібозаготівельні підприємства сумарною потужністю зберігання близько 30 млн т зерна. Це були здебільшого зерносховища складського типу та елеватори із залізобетонними силосами. За 30 років **потужність зерносховищ зросла вдвічі, а їх кількість — утричі**. Наразі сільгоспвиробники починають активно будувати сучасні елеватори із металевими силосами.

Змінилася географія розташування зерносховищ. У 1990-х 9 областей України були «завозними», тобто не повністю забезпечували себе зерновими, не будували елеватори. Зараз ці області, північні й західні, достатньо забезпечені вологою і лідирують з виробництва зернових, що стимулює будівництво зерносховищ у цих регіонах.

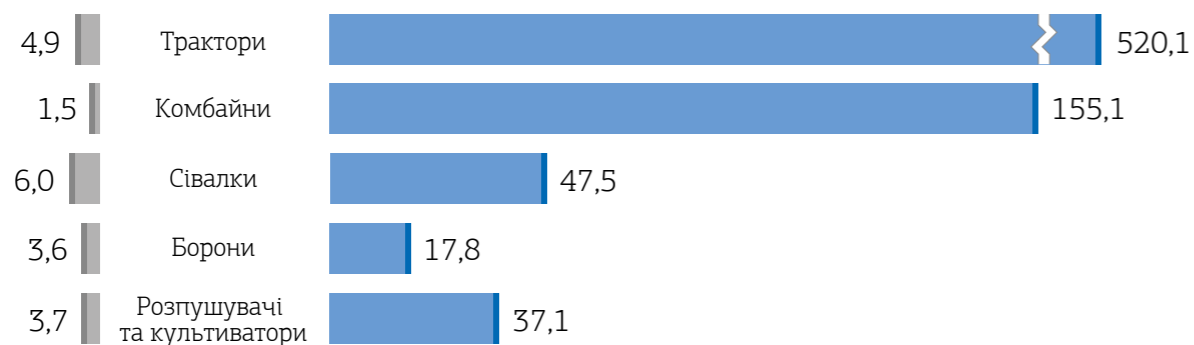
Виробництво с/г техніки у 2015–2020 рр., тис. шт.

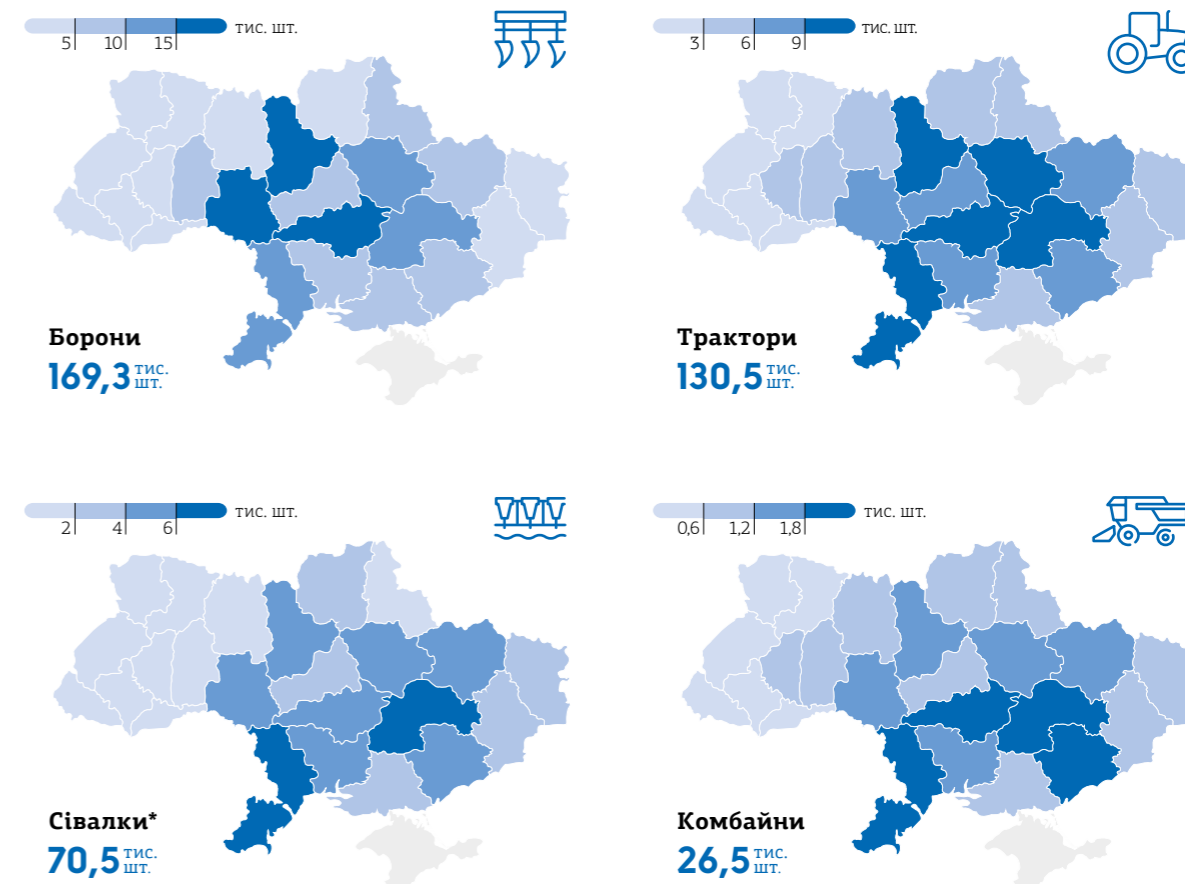
Купівля підприємствами нової вітчизняної техніки у 2015–2020 рр., тис. шт.

Експорт та імпорт с/г техніки у 2020 р., млн дол. США

Наявність техніки у регіонах на початок 2020 р., тис. шт.

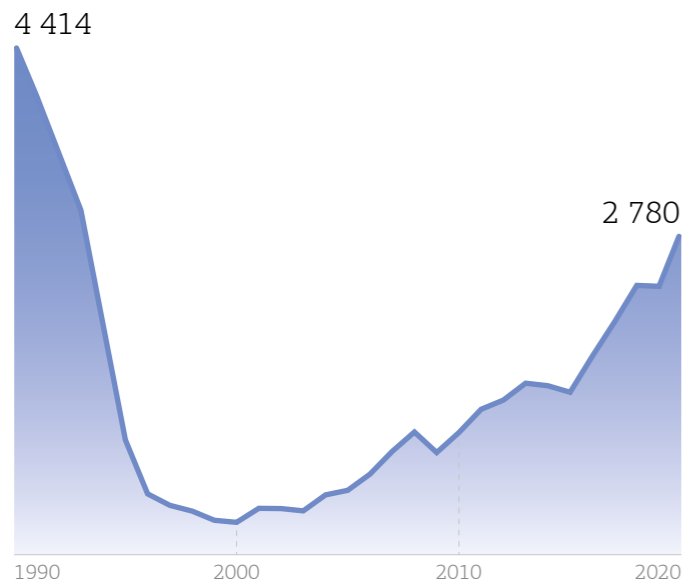
Як розвивався ринок с/г техніки протягом 30 років?

У 1990-х забезпечення аграріїв якісною с/г технікою було на досить низькому рівні. Але із нарощенням виробництва й експорту почала зростати потреба в сучасному обладнанні, обсяги ринку с/г техніки збільшувались.

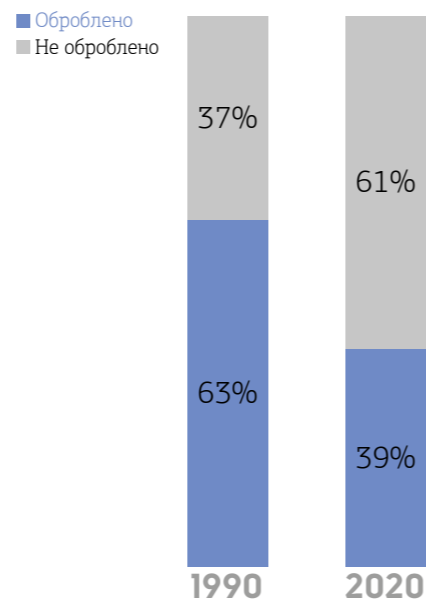
Зараз український ринок представлений переважно імпортною с/г технікою. Активно **розвивається власне виробництво**, але частка цієї с/г техніки в загальному обсязі продажів все ще низька. **Розвитку ринку с/г техніки сприяє:**

- розвиток та збільшення аграрного виробництва в Україні в цілому;
- розвиток та масштабне впровадження комп'ютерних технологій у техніку;
- механічна та цифрова сумісність обладнання та с/г техніки різних марок.

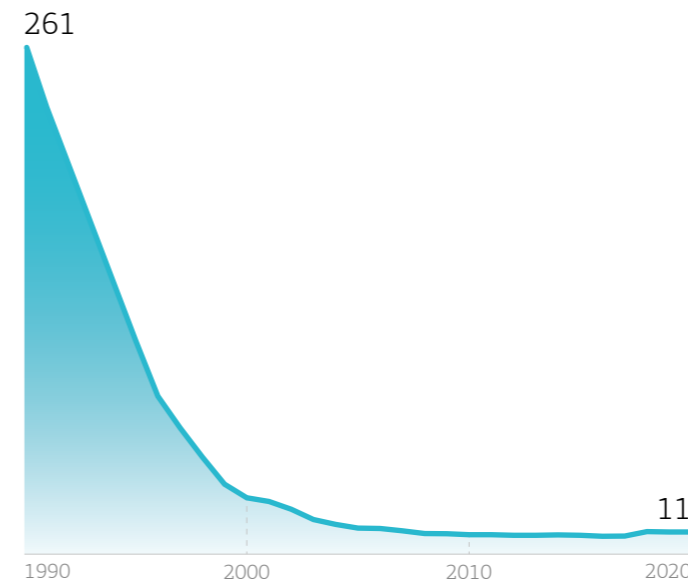
Внесення мінеральних добрив у 1990–2020 рр., тис. т

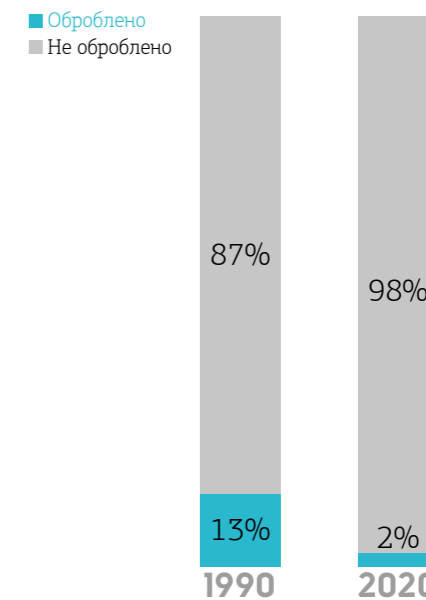
Частка с/г угідь, оброблених мінеральними добривами

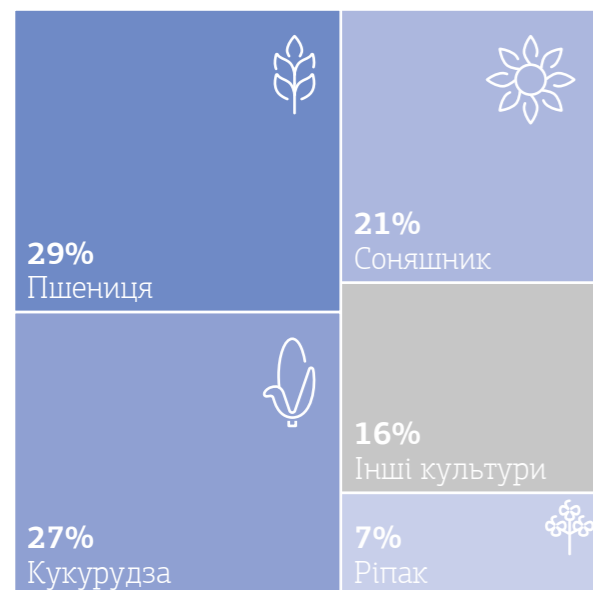
Внесення органічних добрив у 1990–2020 рр., млн т

Частка с/г угідь, оброблених органічними добривами

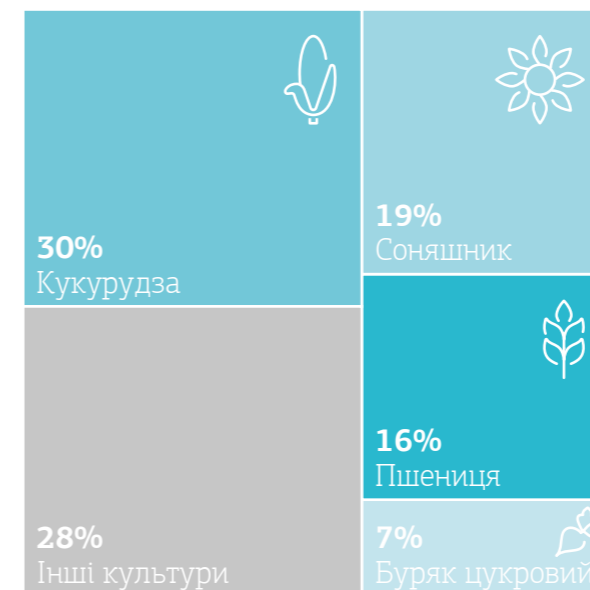
Структура внесених мінеральних добрив за культурами у 2020 р., %

Імпорт мінеральних добрив у 2020 р., млн дол. США

Структура внесених органічних добрив за культурами у 2020 р., %

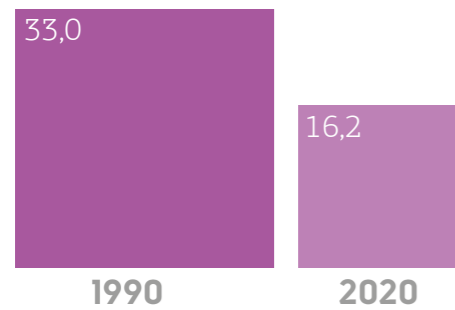

Як розвивався ринок добрив протягом 30 років?

За 30 років обсяги використання добрив змінилися кардинально. Зменшення обсягів застосування добрив відбулось переважно за рахунок падіння обсягів використання органічних добрив. Також **змінилась структура їх внесення**. Зокрема внаслідок зміни структури удобрення у 2020 р. майже третина мінеральних та органічних добрив була використана на посіви кукурудзи.

Останніми роками обсяги ринку добрив в Україні зростають. Ця тенденція чітко простежується у динаміці внесення мінеральних добрив. При цьому обсяги імпорту поступово зменшуються.

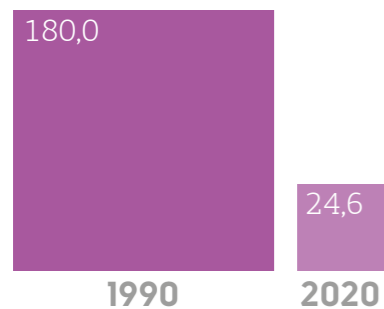
Зміна площі використання ЗЗР за 30 років, млн га

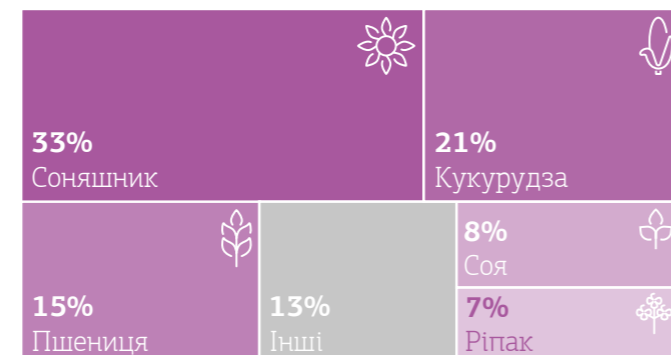
Як розвивався ринок ЗЗР протягом 30 років?

За 30 років площа використання ЗЗР зменшилася вдвічі, а обсяг використання — у 7 разів. **Потенційний обсяг ринку ЗЗР в Україні досить великий**, адже зростання обсягів виробництва на тлі кліматичних ризиків позитивно впливатиме на попит. На ринку переважає імпортна продукція від великих мультинаціональних виробників, причому останніми роками імпорт зростає. **Активно розвивається й українське виробництво.**

Зміна застосування ЗЗР за 30 років, тис. т

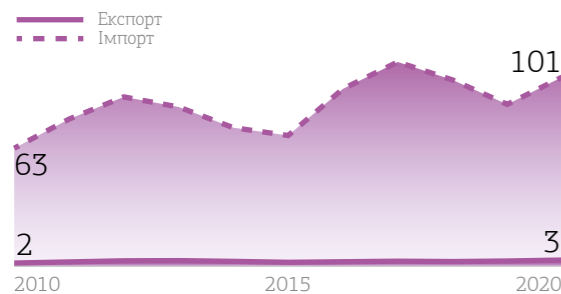

Застосування ЗЗР у розрізі культур у 2020 р.

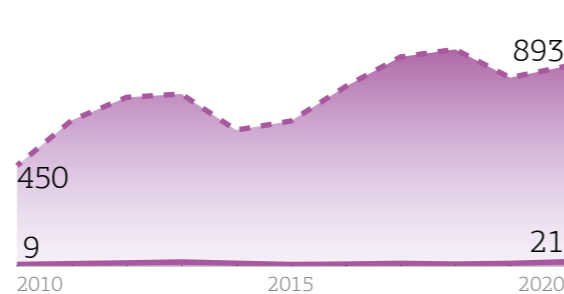

Експорт та імпорт ЗЗР у 2010–2020 рр.

У натуральному вимірі, тис. т

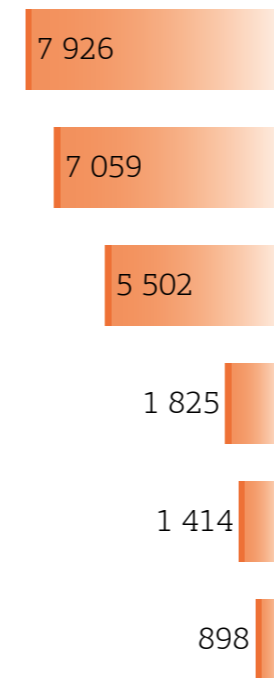
У грошовому вимірі, млн дол. США

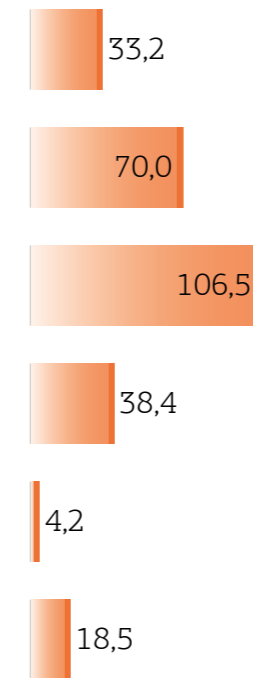
НАСІННЯ

Сертифіковано насіння на посівні та товарні якості станом на кінець 2020 р.

Кількість сертифікатів, шт.

Обсяг, тис. т

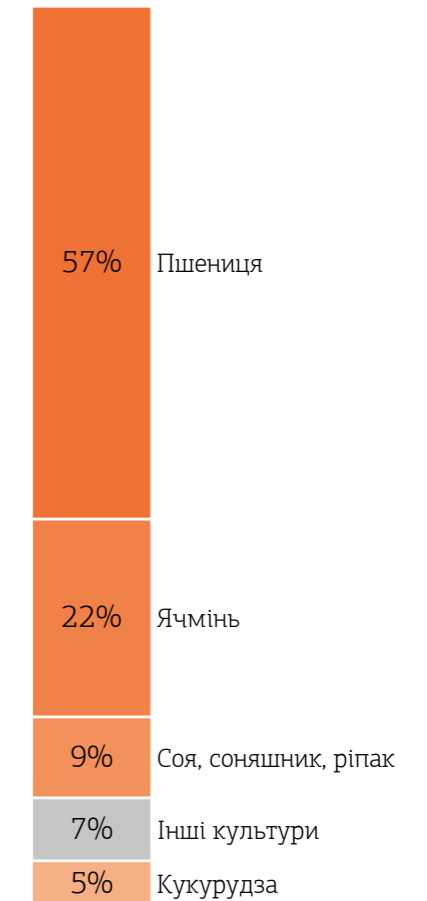
28 602 шт.

Видано нових сертифікатів насіння

315,3 тис. т

Обсяг сертифікованого насіння

Насінневий фонд основних с/г культур у 2020 р.

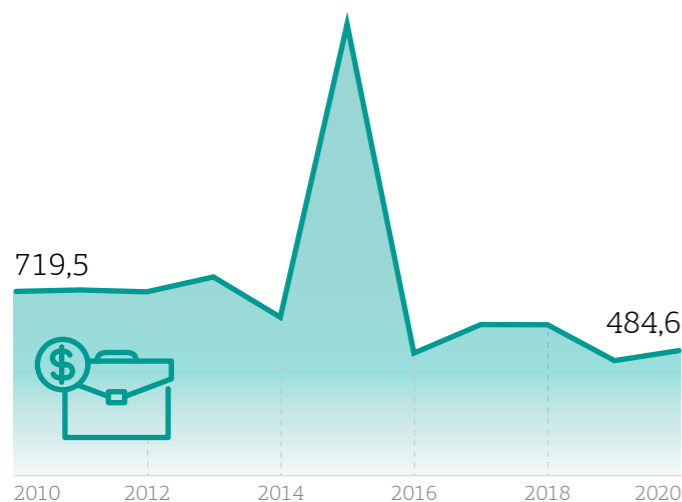
Як розвивався ринок насіння протягом 30 років?

За 30 років площі під посівним матеріалом знизилась, як і обсяги насінневого фонду. Але **якість насіння значно зросла**. Потреба в насінні пшениці, ячменю і сої більш ніж на 99% забезпечена місцевою пропозицією, в т. ч. міжнародними виробниками в Україні. Однак у сегменті кукурудзи, соняшнику та ріпака ринок все ще суттєво залежить від імпорту, хоча його обсяг зменшується останніми роками.

Імпорт переважає над експортом. У 2020 р. **українська система сертифікації була визнана з боку країн ЄС**, що в подальшому сприятиме розвитку експорту.

Прямі інвестиції в агросектор України станом на кінець року,* млн дол. США

Обсяг **прямих інвестицій (акціонерного капіталу)** нерезидентів або резидентів з-за кордону.

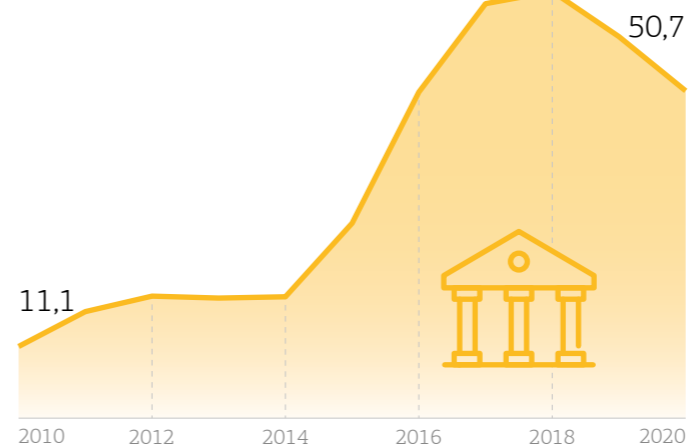

Частка прямих інвестицій в агробізнес*

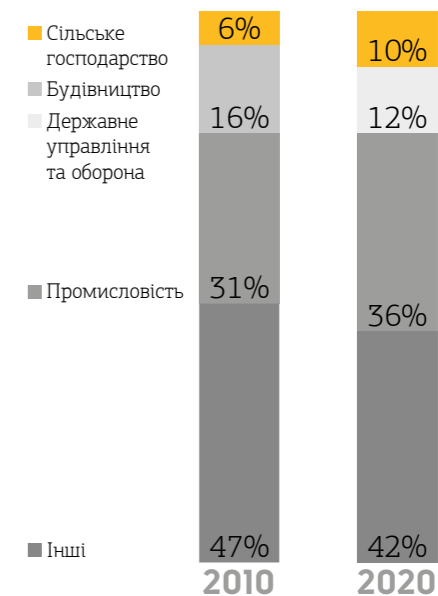

Капітальні інвестиції в агросектор України, млрд грн

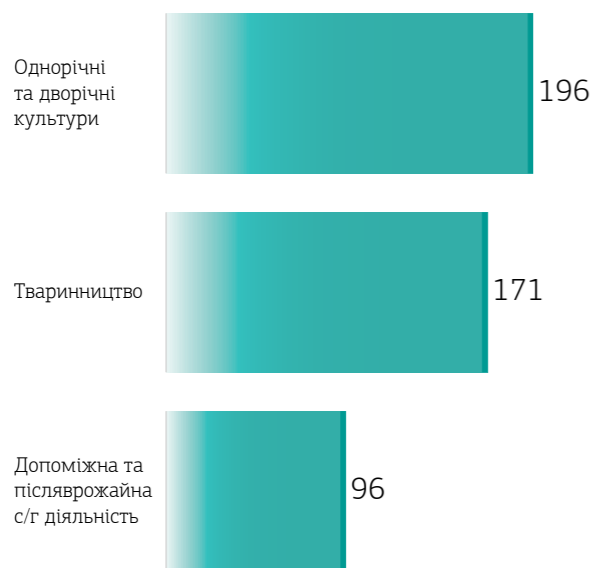
Капітальні інвестиції — вкладення капіталу для оновлення основних засобів, придбання довгострокових активів (будівлі, споруди, техніка, патенти, ліцензії тощо).

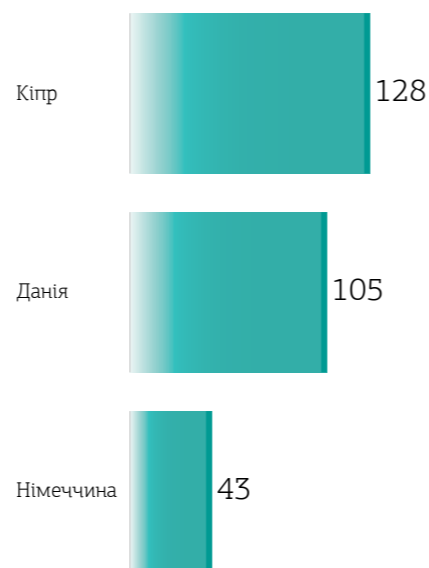
Частка капітальних інвестицій в агробізнес*

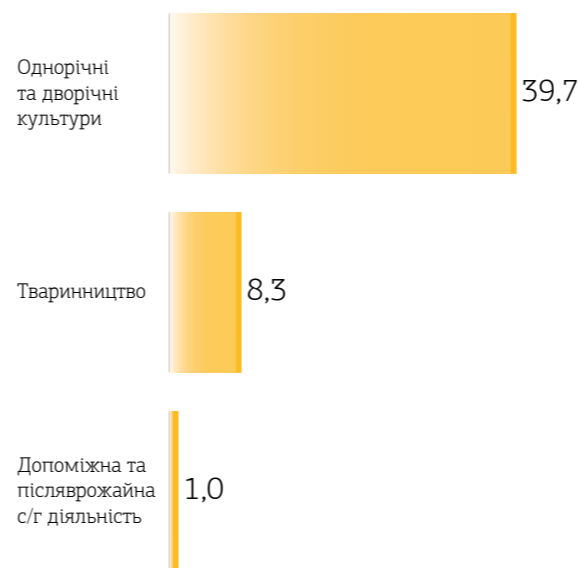
ТОП-3 напрями інвестування, млн дол. США**

ТОП-3 країни походження інвестицій, млн дол. США**

ТОП-3 напрями інвестування у 2020 р., млрд грн

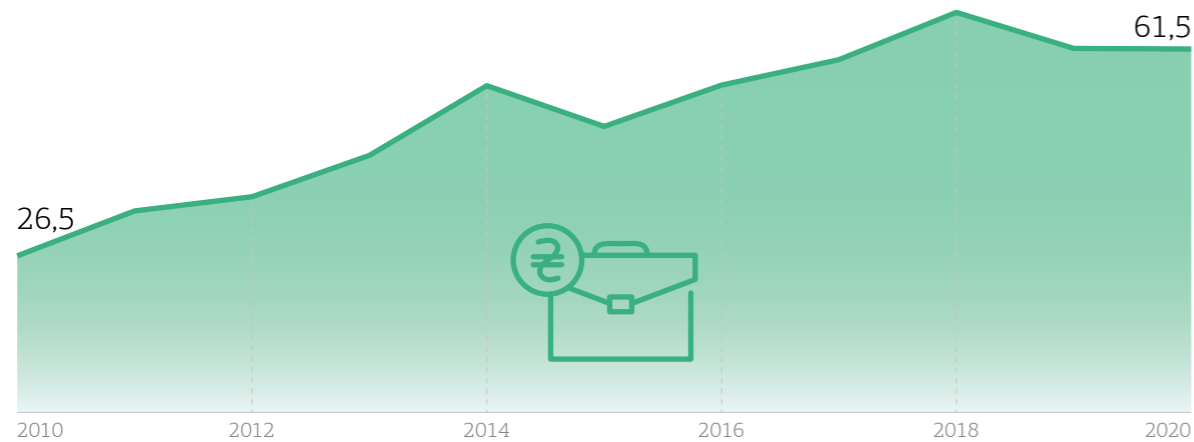

Як розвивалось інвестування протягом 30 років?

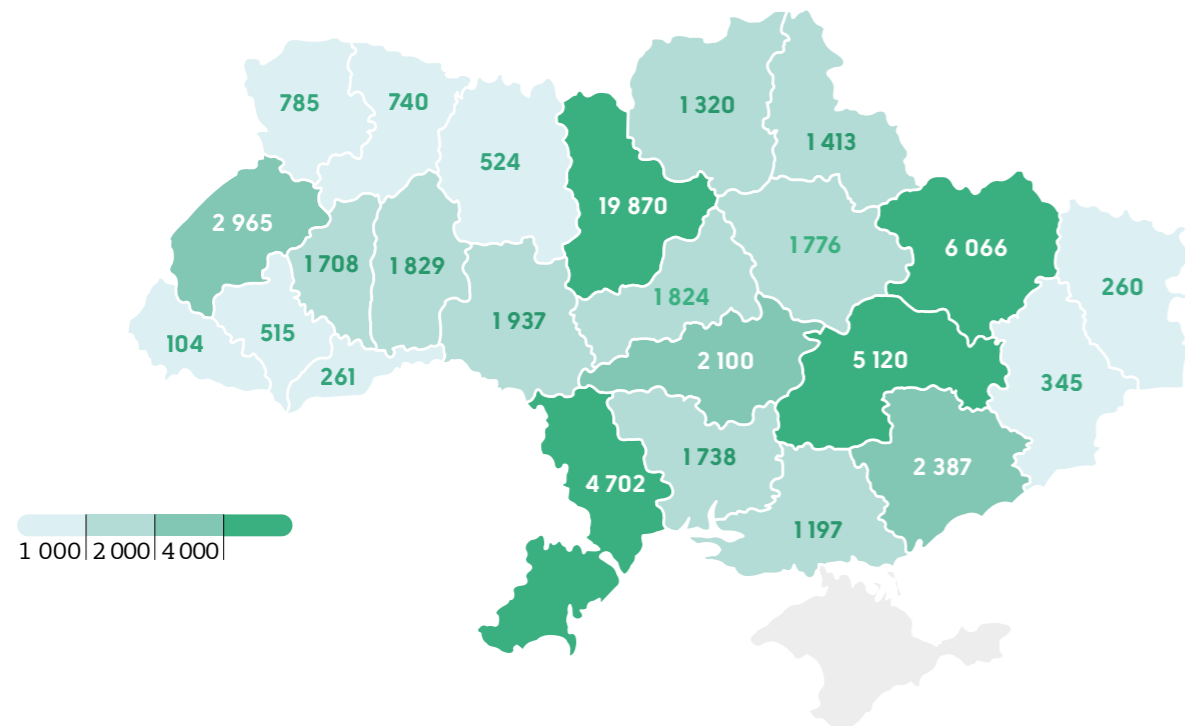
Минуло 10–15 років від початку **активного інвестування в український агробізнес**. Останніми роками обсяг прямих інвестицій зменшується, але капітальних — навпаки. Частка і прямих, і капітальних інвестицій у с/г України за останні 10 років зростає, що свідчить про **орієнтованість інвесторів на розвиток агробізнесу**.

Основними напрямками інвестування в агробізнесі є вкладення коштів у **вирощування однорічних та дворічних культур**, а також **тваринництво**. А ТОП-3 країни-інвестори у 2020 р. — **країни Європи**.

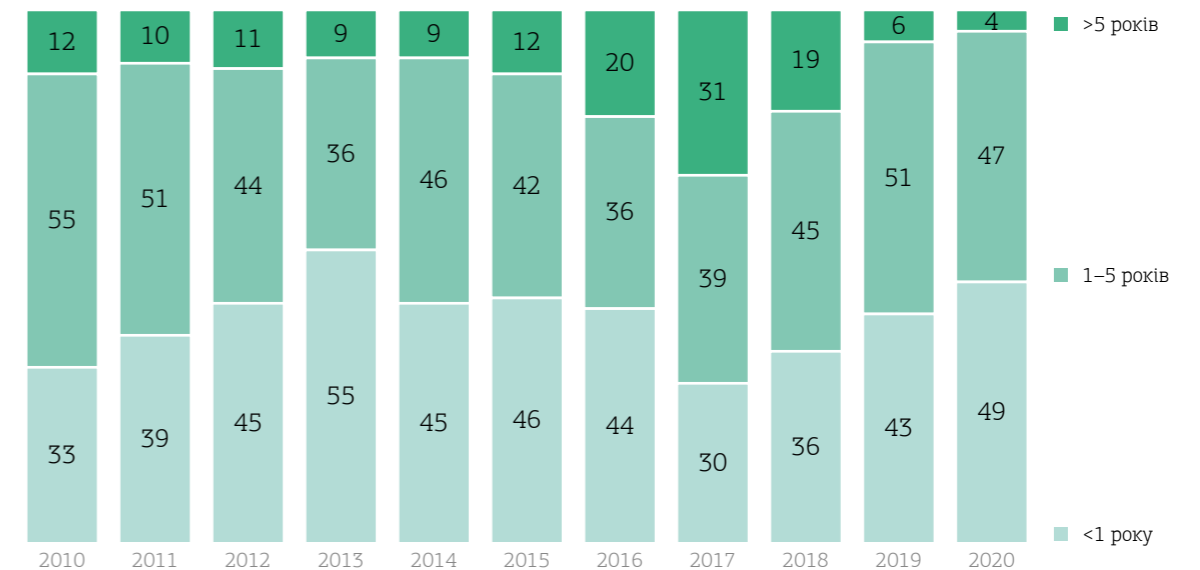
Кредитування агробізнесу* станом на кінець року, млрд грн

Кредитування агробізнесу* за регіонами станом на кінець 2020 р., млн грн

Структура кредитів за строком погашення, %

Як розвивалося кредитування протягом 30 років?

Кредитування агросектору зростає. Вочевидь із розвитком агросектору та збільшенням виробництва виникає потреба у додатковому фінансуванні цього бізнесу. Це викликано зростанням витрат на добрива, насіння, ЗЗР, техніку, а також на нові, більш прогресивні технології. Відповідно, аграрії розуміють, що **кредитування — можливість залучення додаткових коштів** для розвитку та підвищення ефективності виробництва.

У свою чергу, агробізнес показав себе, як один із найбільш надійних та кредитостроможних позичальників у кризові часи. Як результат, все більше банків хочуть працювати з агросектором. З року в рік **збільшується кількість банків, що кредитують галузь**, а також розширюється лінійка фінансових продуктів для підприємств сільського господарства. Наразі чимало комерційних банків мають **окремі програми кредитування агробізнесу**. Окрім класичного кредитування у вигляді поповнення обігових коштів та інвестиційного фінансування, агробізнесу також доступні інструменти торговельного фінансування, аграрні розписки, лізинг тощо.

* під агробізнесом мається на увазі сільське, лісове та рибне господарство

Джерела: НБУ, Креді Агріколь Банк

КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК. ФІНАНСУВАННЯ АГРОБІЗНЕСУ

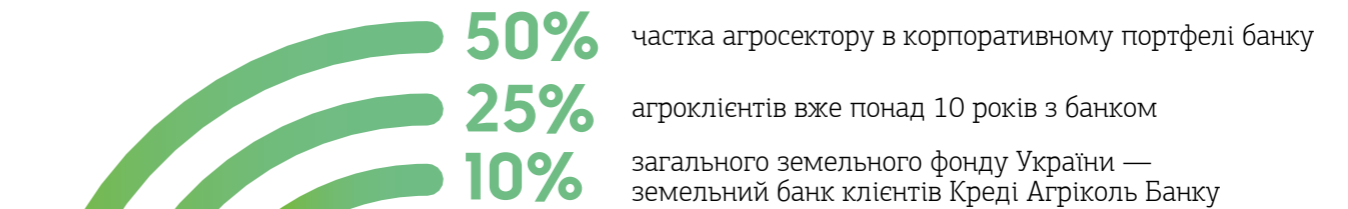
Креді Агріколь Банк — найстарший іноземний банк в Україні, який працює на ринку з 1993 р. і надає весь спектр банківських послуг.

Банк є стратегічним партнером для агробізнесу та лідером в автокредитуванні.

Креді Агріколь Банк вибудовує довгострокові відносини з клієнтами, пропонуючи їм поєднання аграрної та фінансової експертизи, а також інноваційні рішення.

- 1 місце у номінації «Аграрний банк» рейтингу «Фінансовий Оскар 2020» від журналу «Бізнес»
- №1 у номінаціях «Корпоративний банк» та «Ощадний банк для бізнесу» рейтингу «Банки 2021 року» від інформаційного агентства «Фінансовий клуб»
- №2 у номінації «Найстійкіший банк» за версією щорічної премії FinAwards у 2021 р. від порталів «Мінфін» і Finance.ua
- ТОП-5 рейтингу найбільш комфортних банків України за версією Forbes
- Довгостроковий кредитний рейтинг uaAAA за версією рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг»
- ТОП-25 найкращих роботодавців України згідно з рейтингом видання «Власть денег»

Власний навчальний проект «Агрошкола» для співробітників банку

Серед понад **3 000 клієнтів банку в агросекторі** є як міжнародні корпорації, великі агрохолдинги, так і середні агропромислові підприємства та невеликі фермерські господарства. Креді Агріколь Банк має широкий спектр продуктів фінансування:

- авалювання векселів та інші продукти торговельного фінансування
- кредити на поповнення обігового капіталу
- інвестиційне кредитування
- фінансовий лізинг
- аграрні розписки

АВТОРИ ДОВІДНИКА

TOP LEAD

Marina.budnik@toplead.com.ua
toplead.com.ua

Планування, виробництво
та дизайн

Latifundist.com

Dyachenko@latifundistmedia.com

Планування

ЗА ПІДТРИМКИ

BAKER TILLY

Олександр Почкун,
керуючий партнер
Київ, вул. Фізкультури, 28,
+38 (044) 284-18-65

bakertilly.ua

Креді Агріколь Банк

Київ, вул. Пушкінська, 42/4
0 (800) 30-55-55

credit-agricole.ua

Селекція Вашого прибутку

«Лімагрейн Україна»

Київ, вул. Тургенівська, 55,
2-й поверх
+38 (044) 484-67-76

lgseeds.com.ua

DISCLAIMER

Цей довідник розроблено винятково з метою інформування користувачів. Ми доклали всіх зусиль, щоб представлена в довіднику інформація була точною та актуальною. Попри те, що даний довідник був ретельно підготовлений фахівцями, він може бути використаний лише для отримання загального уявлення про обговорюваний в ньому предмет. Не рекомендується використовувати інформацію, яка міститься в довіднику, для професійної консультації з конкретного питання або для винесення професійного судження. Дані зібрано та підготовлено до друку у 2021 р. за підсумками 2020/21 маркетингового періоду та 2020 календарного року.

ПРАВИЛА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОВІДНИКА

Всі майнові та немайнові права на довідник належать ТОВ «ТОП ЛІД» та ТОВ «Латифундист Медіа». Невиконання правил використання цього довідника матиме наслідком відповідальність відповідно до законодавства України. Дозволяється частковий передрук матеріалів довідника з прямим гіперпосиланням на сторінку сайту agribusinessinukraine.com, на якому розміщено даний довідник. Використання повної версії довідника та розміщення її на сторонніх сайтах в електронному вигляді забороняється. Детальні правила використання — за посиланням: <https://agribusinessinukraine.com/terms-of-use2021/>

ЗАВАНТАЖ
ЕЛЕКТРОННУ
ВЕРСІЮ

ДЯКУЄМО ЗА ЕКСПЕРТНУ ПІДТРИМКУ:

Сергію Феофілову, Ользі Мозговій, Артему Беленкову, Роману Грабу, Наталії Порвіній, Євгенію Савчуку, Андрію Дем'яновичу

ІНФОРМАЦІЙНІ ПАРТНЕРИ

